
હિન્દુસ્થાન માટે પ્રજાસત્તાક રાજકારોબારનો ધારા ખરડો.

— સંપાદન —

તારીખ ૧૮૨૪-૧૮૨૫ ની પતિનિધિઓ અને પ્રજાની મંળી માસકો
ખાસ પાટલી મૂચનાઓ કે જે ઝેર છીંદનની ગજસભા
આગલ ત્રિચાર ગલાપવાને મુકવામાં આવશે.

૧૨૨૮૦

દિશલ ચાર આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ એશિયાટિક
 લાઈબ્રેરી
 સંખ્યા ૧૧૩૧૬૧૬
 ૧૨૩૬

આપાન કરનાર,
 હીરાંબાઈ અ. તાતા.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૨૧૦ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ હિંદુસ્તાનના દે પ્રજાસત્તા
૨૧૭૩૨૦૫૨૦૦ દ્વારા પ્રગટ

વિષય ભૂ : ૨૫૧૭૨૫

હિન્દુસ્થાન માટે પ્રજાસત્તાક રાજકારભારનો ખરડો.

હિન્દુ દેશના લોકો એવું ઇચ્છે છે કે તેઓ પોતાના દેશનો કારભાર ચલાવી શકે. તે જાતનો હક તેઓ માગે છે, જે હક પુરાણા કાળમાં તેઓએ ભોગવ્યો હતો. આ પ્રજાસત્તાક રાજ્યના સર્વોપરી મુખી તરીકે શહેનશાહનો તેઓ સ્વીકાર કરે છે. નાના ગામડાંથી તે મોટાં પ્રાંતોમાં આ હક લોકો જાહેર કરીને અળગવાથી અથવા લાયકાતો મેલવાથી મેળવી શકશે.

હિન્દુસ્થાનના લોકોની સુલેહ શાંતી, સંતોષ અને દરજ્જાને ખાતર, તેમજ વળી ગ્રેટબ્રીટન અને આ દેશ વચ્ચે મિત્રાચારી ભર્યો સંબંધ જાળવવાને માટે, હિન્દને આપ અખતવારી અને છુટાપણુ ધરાવતા દેશો સાથે એક સરખા દરજ્જાપર લાવવાની જરૂર છે, જે સઘળા મુલકો (Dominions) પોતાના હકો અને તેને લગતી જવાબદારી ધરાવે છે, અને આદેશાહને વશદાર રહેલા છે. રાજકારભારને માટે ગામડાઓ, તાલુકો જે ધણા ગામડાંઓનાં બનેલા છે, પરગણાઓ, પ્રાંતો અને બ્રીટીશ કારભારને લગતું હિન્દુસ્થાનને લેવામાં આવ્યું છે, અને જેમાં હિન્દના રાજ્યોનો તાબા નીચેના મુલકોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી.

રાજકારભારને લગતાં કામોમાં ન્યાયખાતુ, કાયદા ધંડનાર ખાતું અને કાયદાઓને અમલમાં મેલનારાં ખાતાંઓનો વહિવત, લોકોનાં સુખને માટે સ્વતંત્રપણે એક એકથી જુદો ચાલવેા જોઇએ.

રાજકારભાર કરવાનું સહેલું થઇ પડે તે માટે જે જગ્યામાં હાલમાં પરગણાંઓ નહિ હોય ત્યાં બનાવવા જોઇએ, અને જે પરગણાંઓનો વિસ્તાર ઘણો મોટો થઇ ગયો હોય તેઓના ભાગ પાડવા જોઇએ, જેથી કામ કરવાની સવલતા થઇ પડે.

ખરડાનું નામ.

૧. આપણા રાજ્યના વડા રાજ અને રાજસભાની (Parliament) સત્તાથી પરવાનગી અને સલાહ મેલવીને આ રાજકારભારના ખરડાનું નામ

(Commonwealth of India act) હિન્દ દેશ માટે પ્રજા સત્તાક રાજ કારોબારનો ખરડો એમ રાખવાનું ધાયું છે.

૨. આપણા હાલના રાજના વારસો અને તેવણુ પછી રાજ્ય ગાદી બાગવતારા સર્વે જણાને હિન્દુસ્થાન માટે પ્રજા સત્તાક રાજકારભારનો ખરડાનો સ્વીકાર કરવાનું લાગુ પડશે.

૩. ઉપરના ચુટી કાઉન્સિલ મંડળની (Privy Council) સલાહ સાથે આપણા હાલના રાજ, આ કાયદાને ખરડો પસાર થયા પછી એક વરસની અંદર હિન્દ દેશનો પ્રજા સત્તાક રાજકારોબારનો ખરડોનો સ્થાપક કર્યો છે, એમ જાહેર કરવાનું કાયદા પુર્વક ગણવામાં આવશે.

૪. આ કાયદાના ખરડાને નેમેલા દિવસે કામમાં લેવામાં આવશે, પણ (Government of India act) દેશના કાયદા મુજબ હિન્દુસ્થાનની સરકારની સત્તા નીચે પ્રાંતોની કાયદા બાંધનારી મંડળીઓનાં હાથમાં આ નવા કાયદાના ખરડાને અમલમાં મુકવાને જોઈતા ઉપાયો લેવાની સત્તા રહેશે.

૫. આ નવા કાયદાઓ હિન્દ દેશનાં દરેક ઇલાકાઓમાં અને ત્યાં વસતાં લોકોપર લાગુ પડશે, કે જે કાયદાઓ પ્રજા સત્તાક બંધારણથી થએલી રાજ-સભા બનાવશે, અને એ સર્વે કાયદાઓ બ્રીટીશ હિન્દુસ્થાનમાં જમીન અને પાણી બેઉ ઠેકાણે લાગુ પડશે.

૬. પ્રજા સત્તાક રાજકારોબારમાં (Government of India act) હિન્દની સરકારના કાયદાઓ કાઢી નાખવામાં આવશે, પણ શરૂઆતમાં આ કાયદાને ઉપયોગમાં લેવામાં આવશે, અને તેમાના જે કાયદાઓ પ્રજા સત્તાક રાજ બંધારણને અનુસરતા નહિ હશે તે કાયદાઓને નકામા ગણવામાં આવશે.

(ક.) એ રીતે જે કાયદાઓ (Government of India act) હિન્દની સરકારના કાયદાઓમાંથી કાઢી નાખવામાં આવશે તે ખીન ઉપયોગી થઈ પડશે.

૭. કોઈની માણસનું છૂટાપણુ છાનવી લેવામાં આવશે નહીં, કોઈની રહેવાની જગ્યામાં એકદમ પ્રવેસ થવાશે નહીં, કોઈની માલ મીલકત જપ્ત થશે નહીં માત્ર કાયદા પ્રમાણે અને ઇનસાફી અદાલતના હુકમને આધારે એ રીતે લોકોનું છૂટાપણુ લઈ શકાશે.

(ખ.) દરેક માણસ પોતાના અંતઃકરણનું ઘૂંટાપણું, ગમે તે જાતનો ધંધો, પસંદ પડતો ધર્મ, જાહેર સુખ શાન્તી અને નિયમને અનુસરીને ધરાવી શકશે એવી ખાતરી આપવામાં આવે છે.

(ગ.) વિચારો દર્શાવવાની દરેક માણસને છૂટ આપવામાં આવે છે, હથિયારો રાખ્યા વગર શાન્ત રીતે માણસો એક ઠેકાણે એકઠાં થઈ શકશે, તેઓ મંડળીઓ અને સંસ્થાઓ ઊભી કરી શકશે એવી ખાતરી આપવામાં આવે છે, પણ એ સર્વે જાહેર વ્યવસ્થા અને નિતી માર્ગનાં કાયદાઓની વીરુદ્ધ હોવાનું જોઈએ નહીં.

(ઘ.) દરેક મનુષ્ય પ્રજા સત્તાક રાજ્યમાં શરૂઆતની કેળવણી મક્કત મેલવવાનો હક ધરાવે છે, અને તે વાસ્તેનો બંદોબસ્ત ઘટતે ઠેકાણેથી જલદી કરવામાં આવશે.

(ચ.) દરેક મનુષ્ય એક સરખી રીતે રસ્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકશે, તેમજ ઇનશાફની અદાલત, ધંધાનાં મકાનો અને મોજ મગ્ગ કરવાનાં ઠેકાણા સર્વે માટે ખુલ્લાં રહેશે. પણ લોકો જાહેર શાન્તીને હરકત પહોંચાડી શકશે નહિ અને સત્તાવાળાઓ તરફથી નીકલેલી કાયદેસરની જાહેર ખર્ચની આગાનો ભંગ કરી શકશે નહીં.

(જ.) પ્રજા સત્તાક રાજ્યમાં સઘળા મનુષ્યો કાયદાની નજરમાં એક સરખાં છે. પછી તેઓ હંમેશના રહેવાશી હોય અથવા થોડા વખતને માટે રહેવા આવ્યાં હોય. સઘળા મનુષ્યોનાં ગુનાહોની તપાસ તેને લગતી ઇન-શાફની અદાલતોમાં લાયક ન્યાયથીસા કરશે.

(ઝ.) સ્ત્રી અને પુરૂષની જાતિને લીધે કોઈપણ જાનની અથોગ્યતા મુકી નાલાયક ગણવામાં આવશે નહીં.

૮. પ્રજા સત્તાક બંધારણનો અર્થ એ છે કે આ કાયદાને આધારે હિન્દુસ્થાન માટે રચાયેલુ પ્રજા સત્તાક રાજ્ય કરવાનું ધોરણ.

૯. ઇલાકાઓ અથવા પ્રાંતોનો અર્થ એ થાય છે કે પ્રજાસત્તાક રાજ-કારભારના જે ભાગો હાકિમો (Governors)ની સરદારી નીચે પોતાના ઇલાકાઓમાં રાજ્યની સ્વતંત્રતા ધરાવતા હોય, પ્રાંતોમાં કાયદા બાધનારી મંડળીઓ હસ્તીમાં આવી હોય, ઇનસાફની અદાલતો સ્થાપાઈ હોય અને

પ્રાંતોને લગતું સલાહકાર મંત્રિ મંડળો ઉભાં થયાં હોયે તેવા ભાગોનો સમાવેશ થાય છે.

રાજસભા (Parliament)નો અર્થ એ થાય છે કે તે હિન્દ દેશનાં પ્રજાસત્તાક રાજ્યની રાજસભા હોવી જોઈએ.

પ્રજાસત્તાક રાજ્યનું અધારણ.

૯. આ નીચે પ્રમાણેનું અધારણ ઘડવામાં આવ્યું છે, અને જેના જૂદા જૂદા ભાગો કરવામાં આવ્યા છે.

પ્રકરણ પહેલું—રાજસભા (Parliament)

ભાગ પહેલો—સામાન્ય.

ભાગ બીજો—પ્રજાસત્તાક રાજ્યની કાયદા અમલમાં મેલનારી નાની મંડળી (Cabinet.)

ભાગ ત્રીજો—કાયદા આધનારી મંડળી.

ભાગ ચોથો—રાજસભાનાં બેઠિ મંડળો.

પ્રકરણ બીજું—કાયદા અમલમાં મુકનારી સરકાર.

„ ત્રીજું—જનાસાફ માટે ન્યાય મંડળ.

„ ચોથું—સરકારી મહેસુલ હિપજવવાનું અને ખર્ચ કરનારું ખાતું અને વેપાર ધંધાને લગતો ભાગ.

„ પાંચમું—પ્રાંતો અથવા ઇલાકાઓ.

ભાગ પહેલો—સામાન્ય.

„ બીજો—પ્રાંતને લગતું કાયદા આંધનારું મંડળ.

„ ત્રીજો—કાયદાઓ અમલમાં મેલનારી સરકાર.

„ ચોથો—ન્યાય આપનારો ભાગ.

પ્રકરણ છ ઠું—નવા ઇલાકાઓ

„ સાતમું—પ્રાંતોની હાથ નીચેના ભાગો.

ભાગ પહેલો—સામાન્ય.

„ બીજો—ગામડાને લગતા અને શહેરને લગતા ભાગો.

„ ત્રીજો—પરગણું.

„ ચોથો—શહેરને લગતું અથવા ગામડાંને લગતું સુધરખ ખાતું.

પ્રકરણ આઠમું—અથવા,

„ નવમું—પરચુટણ.

„ દશમું—અધારણુમાં ફેરફાર કરવું.

(SCHEDULE) લખેલો દસ્તાવેજ પહેલો—વફાદારીનાં સોગંદ લેવા અથવા ખાતરી આપવી.

લખેલો દસ્તાવેજ બીજો—ધારા મંડળમાં દાખલ થવાની લાયકાતો અને નાલાયકાતો.

„ „ ત્રીજો—કાયદા બાંધનારા મંડળની સત્તાઓ.

„ „ ચોથો—ક્ષણિક ગુર તૈયારીઓ અથવા બદોબરત.

પ્રકરણ પહેલું.

રાજ સભા.

ભાગ પહેલો—સામાન્ય.

કાયદા બાંધનારી સત્તા.

પ્રજ્ઞસત્તાક રાજ્યમાં કાયદા બાંધનારી મંડળીની સત્તા તેની રાજ સભામાં રહેલી છે. જે રાજ સભામાં રાજ, સત્તા ચક્રાવનાર નાનું મંડળ, અને કાયદા બાંધનારી મંડળીનો સમાવેશ થાય છે. અને જેને પ્રજ્ઞસત્તાક રાજ્યની રાજસભા એમ નામ આપવામાં આવ્યું છે.

૧૨. વાઘાનરોય અથવા રાજ્ય પ્રતિનિધિ, પ્રજ્ઞસત્તાક રાજ્યમાં રાજ તરફથી એક પ્રતિનિધિ નેમવામાં આવશે, જે રાજને બદલે પ્રજ્ઞ સત્તાક રાજ્યનાં અધારણુ પ્રમાણે અને ચોથા લખેલા દસ્તાવેજને અનુસરીને રાજ અમલ કરશે, અને રાજ તરફથી જે સત્તાઓ આપવામાં આવી હશે તેનો ઉપયોગ કરશે.

રાજ્ય પ્રતિનિધિનો દરમયાનો.

પ્રજ્ઞ સત્તાક રાજ્યના જોડાએલાં મહેસુલી ખાતામાંથી રાજ્યપ્રતિનિધીના પગાર માટે દર વર્ષે એક રકમ મોકલવામાં આવશે, જે માટે ચોદા દસ્તાવેજમાં લખવામાં આવશે નહિ.

રાજ્ય પ્રતિનિધીનાં પગારમાં તેના રાજ અમલ દરમ્યાન ફેરફાર કરવામાં આવશે નહિ.

૧૩. રાજ્ય પ્રતિનિધિને લગતો અંદોઅસ્ત.

આ અંધારણી રૂએ થોડા વખતને માટે રાજ્યને બદલે તેવણુ તરફથી નેમાએલો પ્રતિનિધી રાજ્ય અમલ ભોગવે છે, પણુ પ્રજા સત્તાક રાજ્યનો કારોબાર ચલાવતાં બીજા કામકાજ માટે એક પ્રતિનિધી પોતાના રાજ્ય અમલમાં એ સિવાયે બીજો કશો દરમાયો મેળવી શકશે નહીં.

૧૪. રાજ સભાની બેઠકો, મુલતવી રાખવી અને બરખાસ્ત કરવી.

રાજ્ય પ્રતિનિધિને વાજબી લાગે તેમ રાજ્ય સભાની બેઠક મેળવવાનો અથવા રાજ્ય સભા બોલાવવાનો વખત નક્કી કરી શકે. અને તે પ્રમાણે હરવખતે બહાર કરીને રાજ્ય સભા મુલતવી પણુ રાખી શકે અથવા રાજ્ય સભાને બરખાસ્ત પણુ કરી શકે.

૧૫. ઠોઠામી સામાન્ય ચુંટણી પછી અધિકાર પત્રો પાછાં મેળવવાને જે દહાડો ઈરાવ્યો હોય ત્યારથી એક મહીના દિવસમાં રાજ્યસભા બોલાવી શકાશે, પ્રજાસત્તાક રાજ્યની સ્થાપના થયા પછી એક વરસની અંદર રાજ્ય સભા બોલાવી શકાશે.

૧૬. રાજ્યસભાની બેઠક ઓછામાં ઓછી દર વર્ષે એક વેળા મળવી જોઈશે, જેથી પહેલી અને બીજી બેઠક વચ્ચે બાર માસનો ગાલો રહેશે.

ભાગ બીજો—કાયદા અમલમાં મેળનારું મંડળ.

૧૭. (ક) આ મંડળની બેઠકો જે માણસોએ લોકોનાં ભલાંને માટે બહાર ફરજો બજાવી હશે તેઓ મેળવી શકશે, થોડા દસ્તાવેજ પ્રમાણે અને તેમાં જણાવેલા રાજ્યસભાનાં કાયદાને અનુસાર દરેક પ્રતિ માટે આ મંડળનાં સભાસદોની સંખ્યા નક્કી કરવામાં આવશે.

(ખ) સભાસદો અને ચુંટણી કરનારાઓ વાસ્તેના કાયદા કાનુનો દસ્તાવેજ નંબર બીજામાં જણાવામાં આવશે.

સભાસદોની મુદત.

૧૮. થોડા દસ્તાવેજમાં જણાવ્યા પ્રમાણે, કાયદા અમલમાં મેલનારાં મંડળની પહેલી બેઠકનો અંદોઅસ્ત કરવાને માટે એક માણસ મંડળીનો છ વર્ષો સુધી સભાસદ થઈ શકશે.

ચુંટણી કરવાની રીત.

૧૯ દરેક પ્રાંતની કાયદા અમલમાં મુકનારી મંડળીનાં સભાસદોની અર્ધી સંખ્યા દરેક ત્રણ વર્ષે (Proportional Representation) સમ પ્રમાણસર પ્રતિનિધી રૂપે ચૂંટી કાઢવામાં આવશે, કે જે ચુંટણી નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે નામ પત્રકમાંથી થશે.

(મ) મંડળીના સભાસદોની દરેક ચુંટણી અગાઉ દરેક પ્રાંતમાં એક (Panel) નામ પત્રક યનાવામાં આવશે, તે ભાગમાંથી જેટલી સંખ્યાનાં સભાસદો ચૂંટાવાના હોય તેની ત્રણ ગણી સંખ્યાના લાયક સભાસદોનું નામ પત્રક યનશે. જે સામગ્રી સંખ્યાનાં એક ભાગની મંડળી નેમણુંક કરશે, બીજા ભાગની કાયદા યાચનારી મંડળી નેમણુંક કરશે અને ત્રીજા ભાગની પ્રાંતીક કાયદા યાચનારાં મંડળ મારફતે નેમણુંક કરવામાં આવશે.

(ધ) દિંદંતી સરકારના કાયદા મુજબ જે માણુમે રાજસભાના અંગે અને કાયદા અમલમાં મુકનારાં મંડળના સભાસદો હશે, અને તેઓ જે દેશનાં હાકિમ ઉપર લખીને જણાવશે કે તેઓ પણ ચુંટણીમાં ભાગ લેવાને રાજી છે તો તે માણુસોનો પણ નામ પત્રકમાં સમાવેશ થશે, પણ પહેલી બેઠક વાસ્તેની ચુંટણી ચાહા દસ્તાવેજના લેખો પ્રમાણે થશે.

આચીંતી ખાલી પડતી બેઠકો.

૨૦. મંડળીના સભાસદનું મરણ, રાજીનામું અથવા નાલાયકાતને લીધે, કોઈ બીજા માણુસને તેની ખાલી પડેલી બેઠક મંડળીના સભાસદો આપી શકશે, એ રીતે પસંદ કરેલો સભાસદ ખાલી પડેલી જગ્યાની બાકી રહેલી મુદત દરમ્યાન કામ કરશે, અને ત્યાર પછી તેને બેઠક પાછી છોડવી પડશે.

સભાસદોની ચુંટણી કરવાની નિષ્ફળતા.

૨૧. જે કોઈમી ઇલાકામાંથી કાયદા અમલમાં મુકનારી મંડળી માટે પ્રતિનિધી રૂપે સભાસદોની ચુંટણી કરવાનું કામ બંધ થાય તે છતાં મંડળી પોતાનું ચાલુ કામ બજાવી શકશે.

ચુંટણીના વિભાગો.

૨૨. ચુંટણી માટે દરેક પ્રાંત પ્રતિનિધીઓની ચુંટણી કરનારે જનસમુહ તરીકે ગણાશે.

પ્રમુખની ચુંટણી.

૨૩. કોઇની બીજું કામ કર્યા આગલ મંડળી એક સભાસદની મંડળના પ્રમુખ તરીકે નેમણુક કરી શકશે, અને જેટલીવાર પ્રમુખની જગ્યા ખાલી પડશે તેટલીવાર મંડળ બીજા સભાસદોને પ્રમુખ બનાવી શકશે.

જો એક માણસ મંડળનો સભાસદ નહિ હોય તો તે પ્રમુખ તરીકે કામ કરી શકશે નહિ.

જ્યારે એક પ્રમુખ પોતાની જગ્યા છોડવાને ઇચ્છે ત્યારે દેશના હાકિમ ઉપર લખીને તે રાજીનામું લઇ શકશે.

ભાગ ત્રીજો, કાયદા બાંધનારી સંસ્થા અથવા મંડળી.

૨૪. (ક) જૂદા જૂદા ઇલાકાઓનાં મનુષ્યો રાજસભાનાં કાયદા પ્રમાણે અને ચોક્કા દસ્તાવેજના કાયદા કાનુનો મારફતે, ધારા બાંધનારી સંસ્થાના સભાસદો તરીકે ચુંટી કાઢવામાં આવશે.

ચુંટણી કરનારાઓ અને સભાસદોને લગતા કાયદા કાનુનો દસ્તાવેજ બીજામાં જણાવવામાં આવશે.

ધારા બાંધનારા મંડળની સુદત.

૨૫. મંડળની પહેલી બેઠક પછી પાંચ વર્ષ સુધી એક ધારા મંડળ કામ કરી શકશે, અને ત્યાર પછી દેશનો હાકિમ તે મંડળને અરખાસ્ત કરશે.

સભાસદોની ચુંટણીની નિષ્ફળતા.

૨૬. જો કોઇ એક પ્રાંત ધારા બાંધનારાં મંડળ માટે પ્રતિનિધીઓ મોકલવાને નિષ્ફળ જાય, તોપણ કાયદા બાંધનારી મંડળી પોતાનું કામ ચાલુ રાખી શકશે.

ચુંટણી કરવાનાં ભાગ.

૨૭. એક ઇલાકાની કાયદા બાંધનારી મંડળી પોતાના ઇલાકાના ભાગે પાડી કાયદા બાંધનારા મંડળના સભાસદો થવાને કાળે ધારાઓ બાંધી શકશે, અને દરેક ભાગ માટે સભાસદોની સંખ્યા પણ નક્કી કરી શકશે, પણ સર્વે ભાગોની સામગ્રી સંખ્યા એક પ્રાંત માટે સભાસદોની સંખ્યા ઠેરાવી હોય તેનેથી વધારે સંખ્યા થવી જોઇએ નહિ.

(Speaker) લાપણકર્તા અથવા બોલનારની ચુંટણી.

કોઈખી ખીજી કામ કર્યા પહેલાં કાયદા બાંધનારી સંસ્થા એક સભાસદને મંડળને માટે બોલનાર તરીકે ચુંટી કાઢી શકશે, અને જે તેની જગ્યા ખાલી પડશે તો મંડળ વારંવાર જ્યારે પણ જરૂર પડે ત્યારે એક સભાસદને બોલનાર તરીકે ફેરવશે. આ બોલનાર માણસ મંડળનો સભાસદ હોવો જોઈએ, અને દેશના હાકેમ ઉપર લખ્યાથી તેની મરજી પડે ત્યારે તે પોતાની બેઠક છોડી શકશે.

ખીજા હાથ નીચેના બોલનારની ચુંટણી.

૨૯. પહેલા મુખ્ય બોલનારા ઉપરાંત મંડળ એક ખીજા બોલનારાની પણ નેમણુંક કરી શકશે, અને જ્યારે મુખ્ય બોલનારો માણસ ગેરહાજર હોય ત્યારે તેની વતિ ખીજો બોલનારો કામ કરી શકશે, અને જે ખીજી કામ મુખ્ય બોલનારો સામે તે પણ કરવું પડશે.

લાગ ચોઠા—રાજસભાના બેઠે મંડળો.

૩૦. રાજસભાનો દરેક સભાસદ દસ્તાવેજ પહેલામાં જણાવ્યા પ્રમાણેની રીતે, દેશનાં હાકેમ અથવા નેમવામાં આવેલા સત્તાધિકારી માણસ નજદીક, મંડળમાં પોતાની બેઠક લીધા આગળ, વફાદારીનાં સોગંદ લેશે.

ચુંટણીના લેખપત્રકો.

૩૧. સલાહ આપનારાં નાના મંડળની સલાહ મુજબ, દેશનો હાકેમ ધારા બાંધનારાં અને અમલમાં સુકનારાં મંડળો માટે, ચોઠા દસ્તાવેજનાં કાયદા મુજબ ચુંટણી પત્રકો કાઢશે.

પહેલી સામાન્ય ચુંટણી પછી ધારા બાંધનારી મંડળીના બરખાસ્ત થયાથી એક મહીના દિવસમાં નવાં ચુંટણી પત્રકો બહાર પાડવામાં આવશે.

૩૨. એક મંડળનો સભાસદ ખીજા મંડળનાં સભાસદ તરીકે બેસી શકશે નહિ અથવા ચુંટાઈ શકશે નહિ. પણ દરેક પ્રધાન બેમાંથી એક કોઈખી મંડળમાં બોલી શકશે અને બેઠક ધરાવી શકશે, અને માત્ર તે મંડળ કે જેનો તે પ્રધાન સભાસદ હશે તેજ મંડળમાં પોતાનું મન આપી શકશે.

તેમજ વળી દેશનો હાકેમ ચોઠા દસ્તાવેજના કાયદા પ્રમાણે ચોક્કસ વખત સુધી અમુક કારણને માટે જે માણસની નેમણૂક કરે, તે મનુષ્ય એમાંથી એક કોઈ પણ મંડળમાં જોલી અને એસી શકશે, પણ મત આપી શકશે નહીં.

સભાસદોનાં હુકો.

૩૩. જે રીતે ગ્રેટ બ્રીટનમાં લેજિસલેટીવ મંડળ (House of Commons) સત્તાઓ, હકો અને છૂટ ભોગવે છે, તે રીતે ધારા આંધનારાં મંડળના, કાયદા અમલમાં મેળનારા મંડળનાં અને કમીટીનાં સભાસદો તેવી સત્તાઓ, હકો અને છૂટ ભોગવશે, અને કોઈ સભાસદને તેના ભાવણને લીધે અથવા મત આપ્યાથી અથવા રાજસભાનાં કામકાજની ખર્ચમાં કંઈ ખાબદ જાહેર કરવાને વાસ્તે ઇનશાફ્ટની અદાલતમાં તેની સામે કામ ચલાવી શકાશે નહીં.

કાયદાઓ અને હુકમો.

૩૪. (૧) રાજસભાનું દરેક મંડળ કેવી રીતે પોતાની સત્તાઓ વાપરી શકશે કેવા હકો ભોગવશે અને કેવી રીતનું છુટાપણુ મેલવશે, તેને લગતા હુકમો અને કાયદા કાનુનો ઘડશે.

(૨) એક મંડળો સાથે મળીને અથવા એક બીજાથી જૂદા કામ કરી શકશે.

(૩) ખાલી પડેલી જગ્યાઓ માટે નામ પત્રકો બહાર પાડી શકશે.

(૪) સભાસદોનાં રાજીનામા વાસ્તે અને ખાલી પડેલી એકઠા માટે હુકમો બહાર કાઢી શકશે, સિવાયે કે શરૂઆતથી કાયદાની સત્તા અમલમાં મુકાવી જોઈએ.

રાજસભાની સત્તા.

૩૫. (ક) ત્રીજા દસ્તાવેજમાં જણાવેલી બાબતો માટે રાજસભા પ્રખની સલામતી, સારી વ્યવસ્થા અને સુખશાંતી માટે કાયદાઓ ઘડવાની સત્તા ધરાવી શકશે. એ ઉપરાંત જે બાબતો પ્રાંતીક કાયદા ઘડનારી મંડળીની સત્તા નીચે નહિ હશે, તે બાબતો માટે પણ કાયદાઓ ઘડી શકશે.

દેશનો બચાવ કરનારી કમીટીની ભલામણ પ્રમાણે, દેશના હાકેમની પરવાનગી વગર દરિયાઈ ખાતું, લસ્કરી ખાતું અને હવાઈ ખાતાંને લગત,

કાયદાઓ રાજસભા ધડી શકશે નહિ. સિવાય કે જ્યારે વખત આવે ત્યારે આ સધળાં ખાતાઓનો કબજો રાજસભા લેશે, ત્યારે તે ધારાઓ એ બનાવી શકશે.

(ખ) પરદેશને લગતી બાબતોમાં જે સત્તા સત્તાંત્ર મૂકેલો ભોગવે તેજ સત્તા રાજસભાને ભોગવવાનો હક રહેશે.

નાણાંની અલગ રાખેલી રકમો મહેસુલની યાદીનો દ્વારા ખરડો.

૩૬. (ક) સાધારણ સરકારી નોકરીઓ માટે નાણાંની રકમ જે આ રાખી હોય, તે પૈસા માત્ર તેજ કારણસર વાપડવામાં આવશે.

(ખ) નાણાંના જે આંકડાઓ કર માટે રાખવામાં આવ્યા હશે તેજ નાખવાનાં ખર્ચમાં લેવામાં આવશે, અને કોઈ બીજી બાબતો અદાલત યાદીમાં લાવી શકશે નહિ.

(ગ) સલાહ આપનારાં નાના મંડળોનો એક સભાસદજ કર નાંખ અને મહેસુલ જમે કરવાનાં કાયદાનાં ખરડાઓ બહાર કરી શકશે, જે બહાર પડેલાં કાયદા બાંધનારી મંડળીમાં થશે.

નાણાંનાં આંકડાઓની યાદીઓના દ્વારા ખરડાઓ માટે રાજસભાની પસંદગી.

૩૭. જ્યાં સુધી રાજસભાના બેઠે મંડળો નાણાંની યાદીઓ ઉઠાવ્યા વગર પસાર કરે નહીં, ત્યાં સુધી કોઈ પણ કાયદાનો ખરડો થયેલો ગણવામાં આવશે નહીં.

બેઠે મંડળો વચ્ચે મત બેઠ.

૩૮. જે દ્વારા બાંધનારી મંડળો કોઈ બીજા પસાર કરે, અને કાયદા અમલમાં મેલનારી મંડળો નાપસંદ કરે અથવા વાધો ઉઠાવે, તો તે હાકેમ તે વેળા બેઠે મંડળના સભાસદોની સમા બેઠાવી તે ઉપર વાદા કરવાને અને મત આપવાને જણાવી શકે; અને દ્વારા ખરડામાં જે ફેરફાર કરવાને સભાસદોએ સુચવ્યો હોય, તે ઉપર જે વધુ મત પડે તો તે ક બેઠે મંડળ તરફથી વધુ મત પડવાને લીધે પસાર થયેલો ગણવામાં આવશે.

ધારા ખરડા માટે બાદશાહની પસંદગી.

૩૯. જ્યારે બેઉ મંડળો એક ધારા ખરડો પસાર કરશે ત્યારે તે દેશનાં હાકિમ ઉપર શહેનશાહની પરવાનગી માટે મોકલી આપવામાં આવશે.

પ્રેકરણ બીજું.

સરકારી સલા.

૪૦. (ક) પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં કાયદા અમલમાં મુકનારી સત્તા બાદશાહમાં રહેલી છે, અને શહેનશાહનાં પ્રતિનિધી તરીકે દેશનો હાકિમ, સલાહ આપનારા નાના મંડળની સલાહ સાથે અને આ કાયદાના ખરડાનાં કાનુનો પ્રમાણે તેનો ઉપયોગ કરે છે, અને પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં કાયદાઓને અમલમાં મુકી ટેકવી રાખે છે.

(ખ) પ્રજાસત્તાક રાજ્યની રાજસભાનાં કાયદા મુજબ, દેશનો હાકિમ સલાહકારી નાના મંડળની સલાહ સાથે મહેસુલી ખાતાંની અને રાજકારોબારને લગતી ફરજો બજાવશે. આ કાયદાનો ખરડો હસ્તીમાં આવ્યો તે આગળ જેમ સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતા હતા, તેમ પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં દેશનાં હાકિમ કરશે.

સલાહકારી નાનું મંડળ.

૪૧. (ક) પ્રજાસત્તાક રાજ્યનું સલાહકારી મંડળ એક મુખ્ય પ્રધાન અને બીજા સાત વજરોનું બનશે.

(ખ) મુખ્ય પ્રધાનની નેમણુંક દેશનો હાકિમ કરશે, અને સાત વજરોની નેમણુંક મુખ્ય પ્રધાનની સલાહથી કરવામાં આવશે.

(ગ) આ કાયદાનાં ખરડાને અનુસાર સર્વે પ્રધાનો દેશનો કારભાર ચલાવશે જવાબદાર રહેશે.

રાજસભાનાં પ્રધાનો.

૪૨. કોઇપણ પ્રધાન ત્રણ મહીના પછી આધી ભોગવી શકશે નહિ. સિવાય કે જો તે રાજસભાનો સભાસદ હોય તોજ વધુ વખત પોતાની જગ્યા રાખી શકશે, આ કાયદો હસ્તીમાં આવ્યો તેની શરૂઆતમાં જો કોઇ માણસ

પ્રધાન તરીકે નેમાયો હોય તો તે જ મહીના સુધી દફતર કરી શકશે, જો તે બેમાંથી એક મંડળનો સહાય હશે તો જ મહીના કરતાં વધુ વાંચી શકશે.

વિશ્વાસભંગ માટે મત.

૪૩. જો કાયદા બાંધનારી મંડળી એવું જાહેર કરે કે તે સલાહ આપનારા નાના મંડળમાં વિશ્વાસ રાખતું નથી, તો મુખ્ય પ્રધાન દેશનાં હાકે કાયદા બાંધનારી મંડળીને અરખાસ્ત કરવાને અરજ કરશે, નહિ તો કે સલાહકારી નાનું મંડળ કામ કરવાને પસંદ કરશે નહીં, પણ જ્યાં સુધી જ મંડળની નેમણૂક થાય ત્યાં સુધી તે કામકાજ ચાલુ રાખશે.

રાજ્યના પ્રધાનોનાં પગારો.

૪૪. દસ્તાવેજ ચોક્કસ કાનૂન પ્રમાણે, પ્રધાનોનાં પગારો માટે પ્રસિદ્ધ રાજ્યનાં એકઠાં થયેલા ફંડમાંથી દર વર્ષે એક રકમ રાજસભા તરફ આદેશાદિને આપવામાં આવશે.

મોટા અધિકારીની નેમણૂક.

૪૫. ગ્રેટ બ્રિટનમાં એક મોટા અધિકારી અમલદાર હિંદ દેશ રહેશે, કે જેની નેમણૂક સલાહકારી મંડળની સલાહથી દેશનો હાકેમ કે આ અધિકારી અમલદાર જે દરમિયાને તેને સોંપવામાં આવશે તે ત્યાં બળ લાગે.

બીજા સરકારી અમલદારોની નેમણૂક.

૪૬. જ્યાં સુધી રાજસભા કેમ બીજા બંધોબસ્ત કરે નહીં ત્યાં સલાહકારી નાના મંડળનાં હાથમાં સરકારી અમલદારોને નોકરી રાખવી અને તેઓને અરતરફ કરવાની સત્તા રહેશે.

લશ્કરી, દરિયાઈ અને હવા ખાતાંની સરદારી.

૪૭. પ્રજાસત્તાક રાજ્યનું લશ્કરી દરિયાઈ અને હવાઈ ખાતું શાહનાં પ્રતિનિધી તરીકે દેશના હાકેમની સરદારી નીચે રહેશે.

પ્રકરણ ત્રીજું.

ન્યાય ખાતું.

૪૮. ન્યાય આપવાની સત્તા અને ઇનસાફની અદાલતોમાં રાજસભા નોકરી કરે તેમ સૌથી ઉપલી અદાલતનો અધિકાર ચાલી શકશે. ઉપલી :

લતમાં એક મુખ્ય ન્યાયધિસ અને બીજા ન્યાયધિસો કામ કરશે, જેઓની સંખ્યા બેથી ઓછી હોવી જોઈએ નહિ.

ન્યાયધિસોની નેમાળુંક, તેઓનો પગાર અને મુદત.

૪૯. (૧) સૌથી વડી અદાલત અને મોટી અદાલતનાં ન્યાયધિસોની નેમાળુંક બાદશાહ તરફથી કરવામા આવશે.

(૨) ન્યાયધિસોની જોગવાઈનું અને નાણાકીયકારને લઈને, જે રાજસભાનાં બેઠે મંડળો શહેનશાહ પર ન્યાયધિસોને ફર કરવાને સાર અરજી મોકલે તો તેઓને અતરફ કરી શકાશે.

(૩) રાજસભા જે પગાર ન્યાયધિસો માટે દરવે તે તેઓને મળશે. પણ એક ન્યાયધિસ જ્યારે ઓછા પર હોય, ત્યારે તેનો દરમાયો ઓછો કરી શકાશે નહિ, અને તેનો પગાર સલાહકારી મંડળના એક સભાસદનાં પગાર કરતાં ઓછો હોવો જોઈએ નહિ.

સૌથી વડી અદાલતની અરજ સાંભળવાની સત્તા.

૫૦. રાજસભા જેમ ફરમાવે તેમ, કાયદાને અનુમાર ઇનસાફ આપવાને સાર વડી અદાલતને, અરજો સાંભળવાની, હુકમો કાઢવાની, ફરમાનો આપવાની, અને શિક્ષા કરવાની સત્તા રહેશે; કે જે રુ.નાનો ઉપયોગ આ અદાલત મોટી અદાલતનાં અથવા કોઈપણ પ્રાંતની અદાલતોનાં ચુકાદા સામે વાપડી શકશે. સૌથી વડી અદાલતનો ચુકાદો અનુમાન કાઢેલો છેલ્લો ગણાશે. અને તેની સામે બીજી અરજી નોંધી શકાશે નહિ. પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં કોઈપણ પ્રાંતની ઇનસાફની અદાલતમાંથી કોઈપણ બાબદ માટે સૌથી વડી અદાલત ઉપર અરજી મોકલી શકાશે, અને વડી અદાલતને તે સાંભળવાને કોઈપણ કાયદા કાનુનો રોકી શકશે નહિ. જ્યાં સુધી રાજસભા કંઈ બીજીને બંદોબસ્ત કરે નહિ. ત્યાં સુધી જુદા જુદા ઇલાકાઓની અદાલતો તરફથી શહેનશાહને અરજી કરવાને જે બાધો અને સરતો કરેલી હોય છે, તે સર્વે બાધો અને સરતો વડી અદાલતને અરજી કરવાને માટે લાગુ પડશે.

શહેનશાહને અરજ.

૫૧. કોઈપણ સવાલ ઉપર જે ઉપલી મોટી અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હોય, તેની સામે શહેનશાહ ઉપર પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં ધારણ મુજબ અને

ધલાકાઓનાં અંધારણુ પ્રમાણે અરણુ મોકલી શકાશે નહિ. પણ જે ઉપલી અદાલત ખાતરીથી જણાવે કે ચોક્કસ સવાલનો નિર્ણય આદેશાહે કરવો જોઈએ, તો તે માટે અરણુ થઈ શકશે.

(ખ) ઉપલી અદાલતનાં સંતોષ પામ્યાથી કોઈ સવાલ માટે શહેનશાહ ઉપર અરણુ કરવાને સારૂ ખાતરીપત્ર લેઈ શકાશે, અને એ રીતે કોઈ આબદની અરણુ શહેનશાહ સનમખ લેઈ જવામાં આવશે.

(ગ) ઉપલી અદાલત તરફથી થતી અરણુઓ સાંભળવાનો આદેશાહે હક રહેલો છે, તે હકને ઘેરો પુગાડયા વગર રાજસભા અરણુઓ માટે અંધન કરનારા કાયદાઓ અનાવી શકશે.

૫૨. ઉપલી અદાલતને દરેક આબદમાં પહેલો ઇનસાફ આપવાની ઝાંઝા દસ્તાવેજ પ્રમાણે સત્તા રહેશે.

(૧) કોઈપણ જાતનાં કોલકરારતી આબદમાં.

(૨) બીજા દેશોનાં એલચીઓ અને પ્રતિનિધિઓની આબદમાં, કે જે માટે પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં કોઈ માણસે ફરિયાદી માંડી હોય અથવા પ્રજાનાં કોઈ માણસ સામે ફરીયાદ કરવામાં આવી હોય તે આબદોમાં.

(૪) પ્રાંતોની વચ્ચે કંઈ ઝગડો ઉભો થયો હોય અથવા એક ધલાકાનાં રહેવાસીને બીજા ધલાકાનાં મનુષ્ય સાથે ભાંજગડ થઈ હોય તેવી આબદો.

(૫) પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં કોઈ અમલદાર સામે કાઢી મુકવાને માટે અથવા કોઈ જાતનો મનાઈ હુકમ થયો હોય તે આબદો.

વધારાનું ન્યાયખાતું.

૫૩. વડી અદાલત શરૂઆતમાં ઇનસાફ કરે તે માટે કાયદાઓ રાજસભા ધડી શકશે.

(૧) આ અંધારણુ પ્રમાણે ઉત્પન્ન થતી આબદો.

(૨) રાજસભાએ અનાવેલા કોઈ જાતનાં કાયદાઓમાંથી ઉત્પન્ન થતી આબદો.

(૩) દરીઆઈ ખાતાંને લગતી આબદો.

(૪) જુદા જુદા ઇલાકાઓનાં બધારણુ અને હુકા પ્રમાણે એકજ આબદ માટે ઉત્પન થતી ખતપતો.

ન્યાય આપવાની સત્તાની હદ.

૫૪. રાજસભા નીચે જણાવેલા ભાગો માટે કાયદાઓ બંધી શકશે.

(૧) વડી અદાલત કરતાં કોઇ ખીજી અદાલત માટે ઇનસાફ આપવાની સત્તા નક્કી કરી શકશે.

(૨) ઇલાકાઓની અદાલતોને જે સત્તા આપવામાં આવી હોય તેના કરતાં એવી અદાલતની ન્યાય આપવાની સત્તા પ્રતિબંધક રહેશે.

એક ઇલાકાની કોઇ પણ અદાલતને પર) માં કાયદામાં જણાવેલી બાબતોમાં ઇનસાફ આપવાની સત્તા આપવામાં આવશે.

ઇલાકા સામે કામ લેવાની સત્તા.

૫૫. ઇનસાફ કરવાની સત્તાની મુકરર કરેલી હદ મુજબ એક ઇલાકાની સરકાર સામે કામ ચલાવવાને રાજસભા કાયદાઓ બાંધી શકશે.

ન્યાયધીસોની સંખ્યા.

૫૬. રાજસભા ફરમાવે તે પ્રમાણે ચોક્કસ સંખ્યાનાં ન્યાયધીસો કોઇખી અદાલતની ઇનસાફ કરવાની સત્તાનો ઉપોગ કરી શકશે.

પંચ અથવા જુદી મારફતે તપાસ.

૫૭. પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં કોઇખી કાયદા સાંમેનાં યુનાઇટેડ તપાસ કાયદાનાં બધારણુ પ્રમાણે સાધારણુ રીતે પંચ મારફતે થશે.

પ્રકરણુ ચોક્કસ.

રાજ્યની આમદાની અને વેપાર વજુજ

પ્રજાસત્તાક રાજ્યની મહેસુલ.

૫૮. (ક) પ્રજાસત્તાક રાજ્યની કાયદા અમલમાં મેલનારી સરકાર જે પૈસા મહેસુલ અથવા ઉપજ મારફતે મેલવશે, તે એક એકઠાં થયેલાં ફંડ તરીકે દેશનો હાકેમ રાખશે, અને કાયદાને અનુસાર અને પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં બધારણુ પ્રમાણે જે રીતે વાપરવું જોઇએ તે રીતે બટતી બાબતો માટે ઉપોગમાં લેવામાં આવશે.

(ખ) “ પ્રજાસત્તાક રાજ્યની આમદાની,” આ વાક્યમાં પ્રજાસત્તાક રાજ્યને લગતી બધી જાનની ઉપજ તેમાં સમાવેશી ગણવામાં આવશે.

(૧) મુખ્ય કરીને કોષ્ટાબ્દી ભાગોની ખંડણીઓ અને બીજી નાણાં, જે બે (Government of India act) હિન્દી સરકારને લગતો કાયદો પસાર થયો નહીં હોય તેો ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની લઈ શકે તે બધી પેદાશ.

(૨) પ્રજાસત્તાક રાજ્યની મનસાફતી અદાલતોનાં હુકમથી દડો અને ગુનાહોની શિક્ષા માટે આપવામાં આવેલી પૈસાની રકમો, અને અપરાધો સાથે મિલકત માલ જપ્ત કર્યાંથી ઉપજેલું નાણું, અને

(૩) પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં આવેલી હકદાર વારસ વગરની માલ મીલકતની ખાલસાથી પેદા થયેલી સર્વે ઉપજ એ સર્વેનો સમાવેસ થાય છે.

(ગ) હિન્દી સરકારી કાયદો મુજબ સંબંધી માલ મીલકત જે ઉપર સરકારનો કબજો રહેલો હશે, તે સંબંધોની આવક પ્રજાસત્તાક રાજ્યની આમદાનીમાં લેવામાં આવશે.

તેપર થતો ખર્ચ.

૫૯. (ક) એકઠી થએલી મહેસુલનાં નાણાંનો બંદોબસ્ત રાખવાને અને આવક ભેગી કરવાને જે ખર્ચ થશે તે પહેલે આપવામાં આવશે. અને તે માટે પ્રજાસત્તાક રાજ્યની ઉપજમાંથી ખર્ચ લેવામાં આવશે.

(ખ) પ્રજાસત્તાક રાજ્યની આમદાનીમાંથી ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીના બધા કરને આપવામાં આવશે.

આ બંધારણની શરૂઆતમાં થએલા કાલકરારો વાસ્તે, બક્ષિસો કાળે, કરજ શીટાડવાને અને દરેક જાતનો ખર્ચ કરવાને, જે હિન્દી સરકારી કાયદો ઘડાયો નહીં હોય તેો ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની હિન્દુસ્થાનની ઉપજમાંથી આપતે, તે પ્રમાણે પ્રજાસત્તાક રાજ્યની આવકમાંથી પૈસા આપવામાં આવશે.

(૩) હિન્દી સરકારે જેબી ખર્ચો કર્યાં હોય અને કરને રહ્યાં હોય તે સર્વેનું નાણું પગાર કરવામાં આવશે, સિવાય કે આ બંધારણને અનુસાર બીજા બંદોબસ્ત કરવામાં આવ્યો હોય.

કાયદાથી મુકરર કરેલા પૈસા લેવા.

૬૦. કાયદાથી નક્કી કરાયેલી નાણાંની રકમ સિવાય, બીજી કંઈપણ પૈસાની રકમ ખજાનામાંથી લઈ શકાશે નહીં.

રાજસભાની પહેલી ચુંટણી કરવાને અને પ્રજાસત્તાક રાજ્યના કોષ ખાતાને નિભાવવાનો ખર્ચ, દેશનો હાકેમ સલાહ આપનારી મંડળીની સલાહ સાથે, રાજસભાની પહેલી બેઠક મેલવાને એક મહીનો થયા પછી ખજાનામાંથી લઇ શકશે.

૬૧. પ્રજાસત્તાક રાજ્યની શરૂઆતમાં અને ત્યાર પછી દર પાંચ વર્ષે પ્રાંતિક સલાહ આપનારી મંડળીની સલાહથી એક કમીશન અથવા પંચ નેમશે, કે જે કેવી રીતે રાજ્યની આવક વધારવી અને કેમ જાવકના ભાગ પાડવા, અને ખીજી તેને લગતી શું ગોઠવણો પ્રજાસત્તાક અને પ્રાંતિક રાજ્ય બંધારણ વચ્ચે કરવી, તે કાળે ભલામણ કરશે અને ઉપાયો સૂચવશે.

આ કમીશનની ભલામણો ધારા ૧૧ ખરડાનાં આકારમાં, રાજસભા આગળ મુકવામાં આવશે, પણ જ્યાં સુધી આ ભલામણો પ્રમાણે કામ કરવાનું શરૂ કરવામાં આવે નહિ, ત્યાં સુધી પ્રજાસત્તાક રાજ્યની શરૂઆતમાં જે બંદોબસ્ત કર્યો હશે, તેને અનુસરીને કામ ચાલુ રાખવામાં આવશે.

પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં વેપારવણુજ માટે બંધન રહેશે નહિ.

૬૨. જુદા જુદા પ્રાંતો વચ્ચે ખુશકી અથવા દરિયા માર્ગે વેપાર, ધંધો કરવાની અને વહેવાર રાખવાની છૂટ રહેશે.

પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં ખાસ પસંદગી આપવામાં આવશે નહિ.

૬૩. મહેસુલના અથવા વેપાર ધંધાનાં ચોક્કસ કાયદા કાનુનો મારફતે, પ્રજાસત્તાક રાજ્ય કોષ એક ઇલાકાને ખીજા ઇલાકા ઉપર અથવા એક ભાગને ખીજા ભાગ ઉપર ખાસ પસંદગી આપશે નહિ.

પ્રકરણ પાંચમું.

પહેલો ભાગ—સામાન્ય.

કાયદા બંધવાની સત્તા.

૬૪. દરેક ઇલાકામાં કાયદા ધડવાનો અધિકાર શહેનશાહ અને કાયદા ધડનારી મંડળીનાં હાથમાં રહેશે.

હાકેમ.

૬૫. એક પ્રાંતમાં તેનો હાકેમ રાજનાં પ્રતિનિધિ તરીકે રહેશે, અને તે ઇલાકામાં જે અધિકાર ભોગવવાની અને કામો કરવાની, અંધારણુ પ્રમાણે સત્તા તેવણુને મળી હશે તેનો ઉપયોગ કરશે.

હાકેમનો પગાર.

૬૬. જ્યાં સુધી પ્રાંતિક કાયદા આંધનારી મંડળી, ખીજો અદોઅસ્ત કરે નહીં ત્યાં સુધી એક દસ્તાવેજ પ્રમાણે, એક ઇલાકાનાં હાકેમનાં પગારની રકમ પ્રાંતની એકઠી થયેલી ઉપજમાંથી દર સાલ આદશાદને આપવામાં આવશે.

એક હાકેમનાં એાદ્દાની મુદત દરમ્યાન તેવણુના પગારમાં ફેરફાર કરવામાં આવશે નહિ.

હાકેમને લગતો અદોઅસ્ત.

૬૭. આ અદોઅસ્ત થોડા વખતને માટે એક પ્રાંતના હાકેમને લાયુ પડે છે, અથવા કોઇમી માણુસ કે જેની નેમણુક શહેનશાહ તરફથી હાકેમ તરીકે થાય તે આદમી.

આ એાધી ભોગવતી વેળા, ખીજા કોઇ કામકાજ માટે એક હાકેમને ખીજો પગાર મળી શકશે નહિ.

૬૮. ધારા આંધનારાં મંડળની બેઠકા મુલતવી રાખવી અને અરખાસ્ત કરવી.

હાકેમની મરજી પડે તેમ, ધારા આંધનારી મંડળી મળે તે વાસ્તે વખત ઠેડવે, અને વખતો વખત ધારા મંડળીને મુલતવી રાખવાને અથવા અરખાસ્ત કરવાને જાહેર કરી શકે.

પ્રાંતિક ધારા મંડળીની બેઠક.

૬૯. નામ પત્રકો મેલવ્યા પછી ત્રીસ દહાડામાં, કોઇખી સામાન્ય ચુંટણી પછી પ્રાંતિક ધારા મંડળીની બેઠક બોલાવવામાં આવશે.

દર સાલ કાયદા આંધનારી મંડળીની બેઠક.

૭૦. એાછામાં એાછી કાયદા આંધનારી મંડળીની બેઠક દર વર્ષે એક વખત થશે, જેથી પહેલી બેઠક અને છેલ્લે મળેલી બેઠક વચ્ચે બાર મહીનાથી વધુ વખતનો ગાલો રહેશે નહિ.

ધારા આંધનારી મંડળીનું બીજું મંડળ.

૭૧. પ્રતિક કાયદા આધનારાં મંડળમાં ધારા આંધનારી મંડળીને સમાવેશ થાય છે, આ મંડળને જે પસંદ પડે તો તે પોતાનામાંથી બીજાં મંડળને દરાવ કરી ઉત્પન્ન કરી શકશે, જે દરાવને સભાસદોનાં વધુ મતોથી પસંદગી આપવામાં આવશે, અને સામાન્ય ચૂંટણી વેત્તા મતો લેવામાં આવશે.

બીજો ભાગ—(Legislative Council) કાયદા આંધનારાં સલાહકારી મંડળીનું અધારણ.

૭૨. (ક) કાયદા આંધનારાં મંડળનાં નિયમને અનુસાર, પસંદ કરેલા સભાસદોનું સલાહકારી મંડળ બનશે, અને દસ્તાવેજ ચોક્કસ પ્રમાણે પહેલાં સલાહકારી મંડળનાં સભાસદોની સંખ્યા રહેશે.

(ખ) ચૂંટણી કરનારાંઓ અને સભાસદોને લગતા કાયદા કાનુનો, બીજા દસ્તાવેજમાં જણાવ્યા પ્રમાણેનાં ઘડવામાં આવશે.

કાયદા આંધનારૂં સલાહકારી મંડળની મૂદત.

૭૩. મંડળની પહેલી સભાથી ચાર વર્ષ સુધી સલાહકારી મંડળ કામ કરી શકશે, પણ એથી વધારે મુદત લેઈ શકશે નહિ, પણ પ્રાંતનો હાકેમ મંડળને જલદી બરખાસ્ત કરી શકશે.

સભાસદોને પસંદ કરવાની નિષ્ફળતા.

૭૪. કોઈપણ પ્રાંતને લગતા ભાગ તરફથી, જે ધારા આંધનારાં સલાહકારી મંડળ માટે પ્રતિનિધીઓ નહિ મોકલે તો પણ સલાહકારી મંડળ તેઓ વગર પોતાનું કામ ચાલુ રાખી શકશે.

ચૂંટણીનાં વિભાગો.

૭૫. કાયદા આંધનારૂં સલાહકારી મંડળ, એક ઇલાકાનાં કેટલા ભાગો કરવા જેઇએ, કે જેમાંથી સલાહકારી મંડળ વાસ્તે સભાસદો ચૂંટાવાનાં હોય છે, અને દરેક ભાગ માટે કેટલા સભાસદો ચૂંટાતા જેઇએ તે કાનૂન દરમિયાન કાઢી શકશે.

સામાન્ય ચૂંટણી માટે નામ પત્રકો.

૭૬. ચોક્કસ દસ્તાવેજની રૂએ કાયદા આંધનારાં સલાહકારી મંડળનાં

સભાસદોની સામાન્ય ચુંટણી માટે, એક હાફેમ નાના મંડળની સલાહથી નામ પત્રકો બહાર કાઢી શકશે.

એક મંડળના ખનમ થયા પછી અથવા ગરખાસ્ત થવાની જાહેરાત આપ્યા પછી, પંદર દિવસમાં પહેલી સામાન્ય ચુંટણી પછી નામ પત્રકો બહાર કાઢવામાં આવશે.

બોલનારની ચુંટણી.

૭૭. કાયદા આધિનાર સલાહકારી મંડળ બીજું કામ માલુ કરે તે અગાઉ એક સભાસદને મંડળનાં બોલનાર તરીકે પસંદ કરશે, અને જ્યારેથી આ ઓધ્ધો ખાતી પડશે, ત્યારે મંડળ બીજા કોમ સભાસદની બોલનાર તરીકે નેમણુંક કરી શકશે.

જો કોઈ માણસ મંડળનો સભાસદ હોય નહિ, તો તે આ ઓધ્ધો ધરાવી શકશે નહિ અથવા બોલનાર તરીકે રહી શકશે નહિ. પોતાનો ઓધ્ધો જો બોલનાર છોડે તો લખીને તે માટે હાફેમને જણાવવું જોઈશે.

(Deputy Speaker) હાથ નીચેનાં બોલનારનો નેમણુંક.

૭૮. ધારા આધિનાર સલાહકારી મંડળ, મુખ્ય બોલનાર ઉપરાંત, એક સભાસદની નેમણુંક હાથ નીચેનાં બોલનાર તરીકે કરી શકશે; જેવણુ જ્યારે મુખ્ય બોલનાર ગેરહાજર હોય ત્યારે તેમને બદલે કામ કરશે, અને જે ફરજે મુખ્ય બોલનાર બગ્ન લાવવાને જણાવે તેને લગતું કામકંજ કરશે.

વક્તાદારીનાં સોગંદ અથવા ખાતરી.

૭૯. ધારા આધિનાર સલાહકારી મંડળનો દરેક સભાસદ, પોતાની બેઠક લીધા આગળ, હાફેમ અથવા સત્તા ધરાવતાં માણસ નજદીક, દરતાવેજ પહેલામાં જે રીતે જણાવ્યું છે તે રીત પ્રમાણે વક્તાદારીનાં સોગંદ લેશે.

સભાસદોનાં હુકો.

૮૦. સલાહકારી મંડળનાં સભાસદો અને મંડળની કમીટીનાં સભાસદોનાં હુકો, અધિકાર અને છુટ, બ્રીટીશ લોક મંડળીનાં સભાસદો જે હુકો બોગવે છે તેની જરાયર રહેશે. કોઈપણ સભાસદ પર કંઈ ગાળદ રીપોર્ટમાં

જાહેર કરવાને લીધે, અથવા તે માટે ભાષણ આપવાને કાળે કે મત આપ્યાથી ઇનસાફની અદાલતમાં તેની ઉપર કામ ચલાવી શકાશે નહિ.

નિયમો અને ફરમાનો.

૮૧. (૧) દરેક સલાહકારી મંડળ પોતાનો ટેક જાહેરવાને સાફ પોતાનાં હક્કો, છૂટ અને અધિકાર માટે નિયમો ઘડી શકશે.

(૨) કેવી રીતે કામકાજ ચલાવવું; અને ખાલી પડેલી બેઠકોની બાબતમાં.

(૩) સલાહકારી તરફથી મળનાં રાજીનામાંની બાબતમાં;

(૪) અને ખાલી પડેલી જગ્યાઓ માટે નામપત્રો કાઢવાનો બંદોબસ્ત કરી શકશે. આ નિયમો શરૂઆતથી કામકાજમાં અમલમાં મેલાયલા હશે.

નાણાં અને કરને લગતો ધારા ખરડો.

૮૨. (ક) સરકારી નોકરીઓ સાફ નાણું ઉચકવાનો કાયદો, તેને લગતી નોકરીઓનાં કાયદાને અનુસાર લેવામાં આવશે.

(ખ) કર કેટલો અને કેવો નાખવો તે માટે તેને લગતા કાયદામાં જણાવામાં આવશે, અને બીજી કોઈ બાબતોને બંદોબસ્ત તેમાં થઈ શકશે નહિ.

(ગ) કર અને નાણાની રકમોને લગતા ધારા ખરડાઓ નાનાં સલાહકારી મંડળનાં સમાસદથીજ દાખલ કરી શકાશે.

એ માટે રાજની પસંદગી.

૮૩. સલાહકારી મંડળે પસાર કરેલા ધારાનું ખીલ, રાજની પરવાનગી માટે હાકેમ સનમુખ મુકવામાં આવશે.

સલાહકારી મંડળનો અધિકાર.

૮૪. ત્રીજા દરતાવેજમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સલાહકારી મંડળ સારો બંદોબસ્ત અને સુખ શાન્તી માટે નિયમો ઘડી શકશે.

૮૫ રાજતાં પ્રતિનિધી તરીકે પ્રાંતનો હાકેમ સલાહકારી મંડળની સલાહ સાથે કાયદા અમલમાં મુકવાની સત્તા બોગવશે, અને ઇલાકાઓને લગતા કાયદાઓને નિલાવી રાખશે.

પ્રાંતિક સલાહકારી નાનું મંડળ.

૮૬. (ક) પ્રાંતને માટે એક નાનું સલાહ આપનારું મંડળ રહેશે, જેમાં એક મુખ્ય પ્રધાન અને બીજા ત્રણ વજરો કામ કરશે.

(ખ) ઇલાકાનો હાકેમ મુખ્ય પ્રધાનની નેમણુંક કરશે, અને મુખ્ય પ્રધાનની સલાહથી બીજા વજરોની નેમણુંક કરવામાં આવશે.

(ગ) ઇલાકાનાં સત્તા ધરાવનારાં ખાતાઓ વાસ્તે સામગ્રી રીતે સલાહકારી નાનું મંડળ કોર્પોરેશન ચલાવવાને જવાબદાર રહેશે.

કાયદા બાંધનારું સલાહકારી મંડળમાં વજરો બેઠકો
મેળવી શકશે.

૮૭. જ્યાં સુધી એક વજર ધારા બાંધનારાં સલાહકારી મંડળનો સલાસદ થાય નહિ, ત્યાં સુધી તેનેથી ત્રણ મહીનાથી વધુ વખત ઓછા બોગવી શકાશે નહિ.

તે છતાં આ કાયદાની શરૂઆતમાં એક વજર છ મહીના સુધી ઓછો રાખી શકશે, અને ત્યાર પછી તેને સલાહકારી મંડળનો સલાસદ થવું જોઈશે.

વિશ્વાસભંગ માટે મત.

૮૮. જે ધારા બાંધનારાં સલાહકારી મંડળમાં સત્તા ચલાવતાં નાનાં મંડળ માટે, વિશ્વાસભંગ કરવાનું મત પડે તો મુખ્ય પ્રધાન સલાહકારી મંડળને અરખાસ્ત કરવાની અરજ કરશે, અથવા (Cabinet) સત્તાનો ઉપયોગમાં લેતું નાનું મંડળ કામદાજ કરવાનું મોકુફ કરશે, પણ તે છતાં જ્યાં સુધી બીજું મંડળ નેમાયે નહિ ત્યાં સુધી તેને કામ આટોપી લેવું પડશે.

વજરોનાં પગારો.

૮૯. દર વર્ષે ઇલાકાની એકઠી થયેલી ઉપજમાંથી વજરોનાં પગારો માટે એક રકમ રાખતે આપવામાં આવશે, જે દરમિયાને ચોદાને આધારે ધારા બાંધનારું સલાહકારી મંડળ આપી શકશે.

અધિકાર ધરાવતા સરકારનાં બીજા સલાસદો.

૯૦. જ્યાં સુધી સલાહકારી મંડળ બીજે કંઈ બંદોબસ્ત કરે નહિ, ત્યાં સુધી ઇલાકાનું સત્તા ધરાવતું નાનું મંડળ સરકારી અમલદારોની નેમણુંક કરી શકશે, અને તેઓને અરતરફ પણ કરી શકશે.

ભાગ ચાથા—ન્યાયખાતું.

ઉપલી અદાલતો.

૯૧. (ક) ઉપલી અદાલતો એટલે કે આ કાયદાની શરૂઆતમાં ઇનશાફ કરવાને સારૂ જે ઉપલી અદાલતો હસ્તીમાં આવી હોય તેઓને સમાવેશ થાય છે.

(ખ) દરેક મોટી અદાલતમાં એક મુખ્ય ન્યાયધિસ રહેશે, અને જેમ રાખને વાજખી લાગે તેમ ખીજા જેટલા જેઠાએ તેટલાં ન્યાયધિસોની નેમણુંક કરશે.

અધા મલી મુખ્ય ન્યાયધિસ સાથે વધતામાં વધતા વીસ ન્યાયધિસો એક ઉપલી અદાલતમાં રહેશે.

ન્યાયધિસોનો પગાર.

૯૨. ઇત્તાકાની ધારા બાંધનારી મંડળી જેટલો પગાર ન્યાયધિસો માટે ડેડવે તેટલો દરમાયો તેવો મેળવી શકશે, પણ એક ન્યાયધિસનો પગાર સત્તા ધરાવતા નાનાં મંડળનાં એક સમાસદનાં લવાજમ કરતાં ઓછો હોવો જોઈએ નહિ, અને ન્યાયધિસ બ્યારે ઓછા ઉપર હોય સારે તેનો પગાર ઓછો કરી શકાશે નહિ.

ન્યાયધિસોની નેમણુંક.

૯૩. (ક) ઓધી ધરાવતી વેળા એક ન્યાયધિસે સારી વર્તણુંક રાખવી પડશે, અને રાજસમાને બદલે જે પ્રાંતીક ધારા બાંધનારી મંડળી અરજી કરે તો એક ન્યાયધિસને દુર કરી સકાશે.

(ખ) એક ન્યાયધિસ હાકિમને લખીને પોતાનાં ઓદ્દાનું રાજનામું આપી શકશે.

મોટી અદાલતોનો અધિકાર.

૯૪. કેટલીક મોટી અદાલતોની સારી કીર્તિ નોંધાયલી છે, અને શરૂઆતમાં અરજીઓ તપાસવાની અને ઇનસાફ આપ્યા પછી તેઓની ફરી તપાસ લેવાની સત્તા ધરાવે છે. કચેરીનાં કારકુનો અને કારભારીઓ નેમવાનો તેઓ અધિકાર ધરાવે છે, બંધારણને અનુસાર આ કાયદાની શરૂઆતમાં

તેઓને જે સત્તા આપવામાં આવેલી હોય છે, તેને આધારે તેઓ પોતાની અદાલતોમાં કેવી રીતે કામકાજ ચલાવવું તે માટે નિયમો ઘડી શકશે.

૯૫. (૧) ખીજી સઘળી નાની અદાલતો ઉપર મોટી અદાલત થોડા વખતને સારૂ દેખરેખ રાખી શકે છે. તેઓ ફરિયાદની અરજીઓ ફરી તપાસી શકે છે.

(૨) કોઈ મુકદ્દમો એક અદાલતમાંથી ખીજી ચઢતી અદાલતમાં અથવા ગમે તે અદાલતમાં મોકલી શકે છે.

(૩) આવી અદાલતોમાં કેવી રીતે કામ થવું જોઈએ તે સારૂ નિયમો બનાવી શકે છે અને ફરમાનો આપી શકશે.

(૪) કેવી રીતે હિસાબો રાખવા અને ચોપડીઓ બનાવવી તે વારતેની રીતો દેખાડી શકશે.

(૫) અદાલતનાં અમલદારોનાં પગારો, કારકુનોનાં દરમાયો, વકીલો અને નાજર અથવા શેરીફે શું લવાજમ લેવું એ સઘળું તેઓ નક્કી કરી શકશે.

અદાલતોનાં ભાગો.

૯૬. (ક) દરેક મોટી અદાલતને જેમ પસંદ પડે તેમ મોટી અદાલતનાં એક બે અથવા વધારે ન્યાયધિસો વિભાગોમાં પુરા પાડી શકશે, કે જેઓ ઇનસાફ આપવાને પોતાની અદાલતની સત્તાની રૂએ, સરખાતનાં મુકદ્દમાઓ સમજશે અને ફરિયાદોની પાછી તપાસ લેઈ શકશે.

(ખ) માત્ર કયા એક ન્યાયધિસનાં હાથ નીચે એક ભાગ આપવો અને કયા વધુ ન્યાયધિસો રાખવા, જેઓ પ્રમુખ ન્યાયધિસ સાથે અથવા તેના વગર કામ કરશે, એ સઘળાં વારતેની ગોઠવણ પ્રમુખ ન્યાયધિસ કરી શકશે.

ન્યાય ખાતાનો ફેરફાર.

૯૭. સલાહકારી નાનાં મંડળની સલાહથી દેશનો હાકમ, એક મોટી અદાલતની ન્યાય ખાતાની જગ્યા બદલી શકશે, અને પ્રગ્નસત્તાક રાજ્યનાં કોઈખી ભાગમાં કોઈખી મોટી અદાલતને ઇનસાફ આપવાને અધિકાર આપી શકશે, કે જે ભાગની હદ મોટી અદાલતની સત્તા નીચે રહેલી નહિ હોય તે છતાં આ ફેરફાર કરી શકશે; અને પ્રગ્નસત્તાક રાજ્યની બહાર હિંદ દેશનાં

કોઇ પણ ભાગમાં થોડા વખતને માટે કોઇખી બીટીશ રૈયતને સાફ ઇનસાફ આપવાની સત્તાનો હક આપી શકશે.

ન્યાયથી મોકળું રાખવું.

૬૮ (ક) જાહેર ફરજો બજાવતાં એક દેશનો હાકેમ, એક ખલાકાનો હાકેમ, સલાહકારી નાના મંડળનો એક સભાસદ, પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં અથવા પ્રાંતોમાં કોઇ બાબદો માટે સલાહ આપ્યાથી અથવા જાહેર પુરૂષ તરીકે કંઇ કામો કરવાનાં ફરમાનો કાઢ્યાથી, તેઓની સામે મોટી અદાલતમાં કામ ચલાવી શકાશે નહિ.

(ખ) કેટલીક મોટી અદાલતોનાં મુખ્ય ન્યાયધિસા અને ખીજા ન્યાય-ધિસા પણ એ રીતે ન્યાયથી મોકલા રહી શકશે.

જાતને લગતા કાયદાઓ અને રેવાળેનું લાગુ પડવું.

૬૯. જે પક્ષો વચ્ચેનાં કોલકરાર, વારસો હીરસો, જમીન, માલ-મિલકત અને ભાડાંઓની બાબદની ફરિયાદોમાં જે તે જેઉ પક્ષો, એક સરખા કાયદા કાનુનો અને રેવાળે ધરાવતી હોય તો તેને અનુસરીને ઇનસાફની રૂએ વાંધાઓનો ફેસલો વડી અદાલતો કરશે, પણ જે આ જે તડો જૂદા જૂદા રેવાળે અને કાયદાઓ પાળતી હોય તો બચાવ પક્ષની રીઠીઓને અનુસરીને ઇનસાફ આપવાનું નક્કી કરશે.

નવી મોટી અદાલતોની સ્થાપના.

૧૦૦. જે કોઇ ભાગ વડી અદાલતની સત્તાની હદમાં આવ્યો નહિ હોય તે છતાં પ્રજા સત્તાક રાજ્યનાં કોઇખી ભાગમાં જે રાજસભાને વાજખી લાગે તો ત્યાં વડી અદાલતની સ્થાપના કરી શકશે, અને તે અદાલતને આ કાયદાની શરૂઆતમાં જે અધિકાર ખીજી વડી અદાલતોને આપવામાં આવ્યો હોય તે સર્વે જાતનો હક અને સત્તા તે અદાલત ભોગવી શકશે.

એ રીતે સ્થપાએલી અદાલતનાં ભાગમાં જે ખીજી ઇનસાફની અદાલતની હદ આવી હશે, તો રાજસભા તેનાં હદ નક્કી કરી શકશે, અને પ્રસંગને માફક આવતા વધારાના અને પરિણામ રૂપે બદોબસ્ત કરવાનાં ઉપાયો લેશે.

સરકારી વકીલ અને સોલીસીટર.

૧૦૧. ખલાકાને માટે, હાકેમ પ્રાંતિક સલાહ આપનારા નાનાં મંડળની સલાહથી, એક સરકારી વકીલ અને સોલીસીટરની નેમણુંક કરશે.

પ્રકરણ છઠું.

નવા ઇલાકાઓ.

૧૦૨. રાજસભા પ્રગ્નસત્તાક રાજ્યમાં નવા ઇલાકાઓ સ્થાપવાની પરવાનગી આપી શકશે, તેને વાસ્તેનાં કાલકરારો અને સરતો કરી શકશે, અને જેમ વાજખી લાગે તેમ એકે મંડળોમાં પ્રતિનિધિઓ મોકલવાની ગોઠવણુ પણ કરશે.

નવા ભાગોની સરકાર.

૧૦૩. પ્રગ્નસત્તાક રાજ્યએ કબુલ કરેલો અને કોઇ માંતે કબજે રાખેલો કોઇ એક નવા ભાગને માટે, રાજકારોઆર કરવાને સાથે રાજસભા કાયદાઓ ધડી શકશે, અને કેવી સરતે અને કેટલા માણસો ત્યાંથી એકે મંડળોમાં પ્રતિનિધિ તરીકે આવી શકશે, તે વાસ્તેનો બદોખસ્ત કરવાની પરવાનગી જેમ ધટતું લાગે તેમ આપી શકશે.

પ્રાંતોની સિમા અથવા હુદમાં ફેરફાર.

૧૦૪. કોઇ ભાગમાં ચુંટણી કરનારાંઓની પસંદગીથી અને સલાહકારી મંડળની સલાહ સાથે રાજસભા કોઈ એક ઇલાકાની હુદમાં વધારો, ઘટાડો અથવા ફેરફાર કરી શકે; એ માટેની સરતો અને કરારો ચુંટણી કરનારાંઓને પસંદ પડવા જોઈએ, અને જે ઇલાકા ઉપર એવી રીતે વધારો અથવા ઘટાડાનો ફેરફાર કર્યાથી જે અસર પેદા થાયે તે પણ પસંદગી પામવી જોઈએ.

પ્રકરણ સાતમું.

ભાગ પહેલો—સામાન્ય.

સ્વરાજ્યનાં નક્કી કરેલા ભાગો.

૧૦૫. નીચે જણાવેલા ભાગો સ્વરાજ્યનાં હકો મેળવશે.

(૧) એક ગામકું કે જેમાં થોડી સંખ્યાનાં ઘરો આવ્યાં હોયે અને આસપાસનાં નાના ધુપડાંઓનો પણ તેમાં સમાવેશ થતો હોયે તેવો ભાગ, શહેર સુધરાઈ ખાતાંની અંદરના લતાઓ.

(૨) એક તાલુકા કે જેમાં ઘણા ગામડાંઓનો સમાવેશ થાય છે, અને જેનો કારોબાર સામટી રીતે ચાલે છે તેવો ભાગ.

(૩) એક ડીસ્ટ્રીક્ટ અથવા વિભાગમાં એવા ઘણા તાલુકાઓ સમાઈ જાય છે તે વિભાગો.

શહેર સુધરાઈ ખાતું.

પ્રાંતની રાજધાણી.

હાથ નીચેની ઇલાકાની સરકારનાં કાયદા કાનુનો.

૧૦૬. પહેલે વર્ષે ઇલાકાની કાયદા બાંધનારી મંડળી ઉપર જણાવેલા ભાગો સ્થાપવાને એક કાયદાનો ખરડો પસાર કરશે. આ કાયદાઓ ઇલાકાને અનુસરતા અને તેની સ્થિતિને માફક આવતા હોવા જોઈએ. મુખ્ય કરીને મત આપવાની લાયકાતને લગતા કાયદામાં બીજા દસ્તાવેજમાં જણાવ્યા પ્રમાણે પૈસા સંબંધી રચિતી, જમીનનો કર, અને ભાડાંને લગતી બાબતોનારતે નિયમો ધડશે.

(ક) પંચાયત, સભાઓ અને સમીતીનું કામ કમીટીઓ અથવા મંડળો મારફતે ચલાવવામાં આવશે, જેની નેમણુંક તેઓ કરશે.

(ખ) દસ્તાવેજ ત્રીજામાં જણાવ્યા પ્રમાણે જૂદા જૂદા હાથ નીચેનાં ઇલાકાનાં ભાગોની સત્તા રહેશે.

(ગ) ઉપલો મોટો ભાગ પોતાનેથી ઉતરતા નાના ભાગની દેખરેખ રાખશે.

ભાગ બીજો—ગામડું અથવા શહેરનો વિભાગ.

એક ગામડાંનો રાજકારોબાર.

૧૦૭. (ક) ગામડાંઓ પોતાનામાંથી એક પંચાયતની નેમણુંક કરશે, અને પ્રાંતિક કાયદા બાંધનારી મંડળી આ પંચાયતને ગામડાંને લગતો રાજકારોબાર કરવાની સત્તા આપશે, અને લોક વ્યવહાર સંબંધી વાંકો અને અપરાધો માટે ઇનસાફ કરવાને તે ગામડાંમાં એક ન્યાયખાતું બનાવશે.

(ખ) એક લક્ષનાં રહીશે પોતાનામાંથી એક પંચાયત ઉભી કરશે, અને જે અધિકાર શહેર સુધરાઈ ખાતાં તરફથી તેને આપવામાં આવ્યો હશે તેને ઉપોગ કરશે.

પંચાયતનું બંધારણ.

૧૦૮. (ક) પ્રાંતિક કાયદા બાંધનારી મંડળીના કાયદા મુજબ પંચાયતનાં

સભાસદોની પસંદગી કરવામાં આવશે, અને સ્થાનિક હાલત પ્રમાણે સભા-સદોની સંખ્યા નક્કી કરવામાં આવશે.

(ખ) સભાસદોની અને ચુંટણી કરનારાંઓની લાયકાતો માટે દસ્તાવેજી બીજામાં જણાવવામાં આવ્યું છે.

સભાસદની મુદત.

૧૦૯. એક વર્ષથી વધુ વખત એક પંચાયત કામ કરી શકશે નહિ.

ભાગી ત્રીજો—તાલુકાને લગતો રાજકારભાર.

૧૧૦. એક તાલુકાને રાજકારોબાર ચલાવવાની સત્તા રહેશે, અને ચુનાહો તથા વાંકોની તપાસ કરવાનો અધિકાર મલશે કે જે સત્તા પ્રાંતિક કાયદા બાંધનારી મંડળી આપશે. તાલુકામાંથી ચુંટાયેલી તાલુકાની સભા એ રીતે સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકશે.

સભાનું બંધારણ.

૧૧૧. (ક) પ્રાંતિક કાયદા બાંધનારી મંડળીનાં કાનુનો મુજબ સભા માટે સભાસદો ચુંટી કાઢવામાં આવશે, અને ભાગની હાલત પ્રમાણે સભા-સદોની સંખ્યા લેવામાં આવશે.

(ખ) બીજા દસ્તાવેજમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સભાસદો અને ચુંટણી કરનારાંઓની લાયકાત જોઈશે.

સભાસદોની મુદત.

૧૧૨. એક સભા બે વર્ષથી વધુ વખત મલી શકશે નહિ.

ભાગ ચોથો—શહેર અથવા ગામને લગતી ડીસ્ટ્રીક્ટ અથવા વિભાગનો રાજકારોબાર.

૧૧૩. ડીસ્ટ્રીક્ટનો અથવા શહેર સુધારાનો રાજકારોબાર કરવાને એક સમીતી નેમવામાં આવશે, કે જે તે ભાગમાંથી ચુંટી કાઢવામાં આવશે અને કાયદા બાંધનારી મંડળીનાં નિયમો મુજબ કામકાજ ચલાવશે, તથા ચુનાહો અને વાંકોની તપાસ લેવાને ન્યાય કરી શકશે.

સમીતીનું બંધારણ.

૧૧૪. (ક) પ્રાંતિક કાયદા બાંધનારી મંડળીનાં કાયદા મુજબ ચુંટાયેલા સભાસદોની સમીતી બનશે, અને સ્થાનિક રિથતી ઉપર સભાસદોની સંખ્યાનો આધાર રહેશે,

(ખ) દસ્તાવેજ બીજામાં જણાવ્યા પ્રમાણે ચુંટણી કરનારાંઓ અને સભાસદોની લાયકાતો જોઈશે.

સભાસદોની મુદત.

૧૧૫. એક સમીતી ત્રણ વર્ષથી વધુ વખત કામ કરી શકશે નહિ.

પ્રકરણ આઠમું.

બચાવ કરનારી કમીટી.

૧૧૬. (ક) દેશનો હાકેમ, સલાહ આપનારાં નાનાં મંડળની સલાહ લેધને પ્રજાસત્તાક રાજ્યની શરૂઆતમાં અને ત્યાર પછી દરેક પાંચ વર્ષે એક કમીટી અથવા મંડળ નેમશે, કે જેમાં મોટે ભાગે હિંદીઓ સભાસદો નેમશે.

(૧) પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં લશ્કરી, દરિયાઈ અને હવાઈ ખાતાંનો સલાહ શાંતિથી ઓછામાં ઓછો ખર્ચ કરવાની ભલામણ કરવાનો, અને દેશની આવકમાંથી આ ખર્ચનો ફાલો આપવાનો અંદોજરત કરશે, કે જે ફાલો ધારા ખરડામાં ખર્ચનાં એક ભાગ તરીકે લેવાશે.

(૨) તે છતાં દરેક બાબદની વિગતવાર રીતે ગણતરી કરવામાં આવશે કે જે અડસતો ચોક્કસ નેમેલા ખર્ચના રકમને મળતો આવવો જોઈએ. એ ઉપરાંત જે હિન્દ દેશની પ્રજાનાં માણસોને લશ્કરી, દરિયાઈ અને હવાઈ ખાતામાં ઓછાઓ નહિ મળે, તે પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં ફંડમાંથી આ ખાતાંઓને લગતો ખર્ચ આપવામાં આવશે નહિ.

પ્રજાસત્તાક રાજ્યનો બચાવ કરવાને હિન્દનાં રહેવાસીઓએ લશ્કરી તાલીમ લેવાને કેટલો આગળ વધારો કર્યો છે, તેનો હેવાલ જાહેર કરવાનો હોય છે, કે જેથી હિન્દુસ્થાનના લોકો જ્યારે વખત આવે સારે દેશનો બચાવ કરવાનું કામ કરી શકે.

દેશના હાકેમનાં ધ્યાનમાં આવે તેમ અથવા પસંદ કરેલી ભલામણો મુજબ, બચાવ કરવાની બાબદમાં કેટલો ખર્ચ કરવો તેની નાણાંની રકમનો અડસતો રાજસલા આગળ મુકવામાં આવશે, જે તે ઉપર વિચાર ચલાવશે, પણ દેશનો હાકેમ ઓછામાં ઓછો જે આંકડાનો અડસતો આ બાબદો માટે જણાવે તે લેવામાં આવશે.

પ્રકરણ નવમું.

પરચુટણ.

કાયદા બાંધનારી મંડળીનાં સભાસદોની સંખ્યામાં ફેરફાર કરવો.

૧૧૭. દરતાવેજ ચોદા પ્રમાણે દરેક મંડળીનાં સભાસદોની સંખ્યા ફેરફાર કરી શકાશે, કે જે માટે રાજસભા એક કાયદો બંધશે, અને પ્રાંતિક કાયદા બાંધનારી મંડળી પોતે એક ધારો પસાર કરે તો સભા સંખ્યાનો ફેરફાર કરી શકશે.

૧૧૮. દરતાવેજ બીજા અને ચોદાને નિયમને અનુસાર, બાંધનારી મંડળીઓનાં સભાસદો, ચોક્કસ ભાગોનાં ચુંટણી કરનારાઓ ત ચુંટી કાઢવામાં આવશે.

હાલનાં અમલદારો.

૧૧૯. હમણાં જે અમલદારો સરકારી નોકરીમાં રહેલા છે, સર્વે પ્રજાસત્તાક રાજ્યની શરૂઆતમાં પ્રજાસત્તાક રાજ્યના અમલદારો ગા

જાહેર ખાતાંઓની ફરીથી વ્યવસ્થા કરવી.

૧૨૦. (ક) પ્રજાસત્તાક રાજ્યની સ્થાપનાં થયા પછી, દેશનો જેમ બની શકે તેમ જલદીથી સલાહકારી નાનાં મંડળની સલાહ સાથે, ખાતાંઓની રચના અને વ્યવસ્થામાં જેમ વાજબી લાગે તેમ ફેરફાર કે બલામણુ કરવાને કાગે, એક કમીશન જાહેર ઓધ્યાઓનાં કામકાજની લેવાને નેમશે; આ કમીશન કેટલાક પ્રાંતોને અમલદારોને સ્વાધીન બલામણુ કરશે.

(ખ) સલાહકારી નાનાં મંડળની સલાહથી, દેશનો હાકેમ હલાકાની બરોબર વ્યવસ્થા કરવાને, અને તેને લગતું કામકાજ કરવાને લદાગોની નેમણુંક કરશે, અને આ અમલદારો સત્તાધિકારી માણુસો હલાકામાં બંદોબસ્ત જાળવશે.

જાહેર નોકરીઓ માટે કમીશન.

૧૨૧. પ્રજાસત્તાક રાજ્યની સ્થાપનાં પછી દેશનો હાકેમ સલા નાનાં મંડળની સલાહથી હપેશને માટે જાહેર સરકારી નોકરીઓ આ

કમીશનનો નેમણુંક કરશે, અને જેમ રાજસભા ઠેરવે તેમ કમીશનનાં હાથમાં અમલદારોની નેમણુંક કરવાની, સુધારો કરવાને, બરતરફ કરવાની અને તેઓનાં પગારમાં વધારો કરવાની સત્તા રહેશે.

હાલનાં અમલદારોને પેન્શન અથવા બેઠા પગાર.

૧૨૨. હિંદી સરકારી અથવા પ્રાંતિક નોકરીમાં, કોઇખી અમલદાર પ્રગતિસત્તાક રાજ્યની સ્થાપનાં થયા પછી ઓઢા ઉપર રાખવામાં નહિ આવશે, તે અમલદારને પેન્શન અથવા બેઠા પગાર અથવા બેઠાસ અથવા કોઇ પણ જાતનો બદલો આપવામાં આવશે, કે જે પેન્શન પર જે પ્રગતિસત્તાક રાજ્ય હસ્તીમાં આવ્યું નહિ હોતે તો તેના હક રહેલો હોતો.

હાલનાં અમલદારોની ઓઢાની મુદત.

૧૨૩. ઇલાકાની નોકરીમાં અથવા હિંદી સરકારી ખાતાંઓની નોકરીમાં રહેલા અમલદારોને જે પ્રગતિસત્તાક રાજ્યની શરૂઆતમાં રાખવામાં આવશે, તો તે સઘળા અમલદારોનો જે અધિકાર હશે તે જાળવી રાખી શકાશે, અને તેઓનાં ઓઢાની મુદત કાયદેસર પુરી થયા પછી, તેઓ નોકરીથી મુક્ત થઇ શકશે અને ધરા માફક તેઓને નોકરી વાસ્તે જે બદલો અથવા પેન્શન મળવું જોઈએ તે લેવાનો તેઓને હક રહેશે.

કાયદા ઘડવાને માટે બંદોબસ્ત.

૧૨૪. આ નિયમને આધારે જે કંઈ પણ જાતનાં ફરમાનો આપવાને કાયદાઓ બનાવવા પડે, અને જે હાલનાં કાયદાનાં ખરડામાં કોઇ એક બાબદ માટે કોણે અને કેવી રીતે ધારાઓ ઘડવા તે સારૂ બંદોબસ્ત નહિ કરવામાં આવ્યો હોય, તો બેઉ મંડળોની કમીટી એ માટે કામ કરી શકશે. આ કમીટી બેઉ મંડળોમાંથી ચુંટાયેલાં માણસોની બનશે, અને સલાસદોની સંખ્યા ઓછામાં ઓછી દશની રહેશે, અને વીશની સંખ્યાથી વધારે સલાસદો આ કમીટીનાં કામમાં ભાગ લઇ શકશે નહિ.

ચોક્કસ ભાગો.

૧૨૫. (ક) સલાહકારી નાનાં મંડળની સલાહથી દેશનો હાકેમ પ્રગતિસત્તાક રાજ્યનો કોઇખી એક ભાગને ખાસ ચોક્કસ ભાગ તરીકે લેવાને જાહેર કરી શકે, અને તે ભાગને ચોક્કસ બાધો અને ફેરફારને અનુસાર આ કાયદો લાગુ પડશે એમ જાહેરનામાં મારફતે જાણવી શકે.

(ખ) સલાહ આપનારાં નાનાં મંડળની સલાહથી દેશના હાકેમે એ રીતે દેશનો જે એક ચોક્કસ ખાસ ભાગ તરીકે ગણ્યો હોય, તે ભાગ ઉપર રાજસભાનો કાયદો લાગુ નહિ પડશે એ રીતનું જાહેર નામું બહાર કાઢી શકશે. આ જાહેર નામામાં સલાહકારી નાનાં મંડળની સલાહથી જે વાજબી લાગે તે દેશનાં હાકેમે તે ભાગમાં બાંધે મુકવાનું અને ફેરફાર લાવવાને સુચવ્યું હોય, તેને જાહેરાત આપવાને અને અમલમાં મેલવાને ઇલાકાનાં હાકેમને અધિકાર રહેશે.

પ્રકરણ દશમું.

બંધારણમાં ફેરફાર કરવાની રીતો.

૧૨૬. (ક) આ બંધારણમાં નીચે જણાવેલી રીતો પ્રમાણે જ ફેરફાર કરી શકાશે.

કાયદા બાંધનારી અને તેને અમલમાં મેલનારી બેઉ મંડળીઓનાં મોટા ભાગનાં મનો બંધારણમાં કંઈ ફેરફાર લાવવાને સુચવે નહિ, ત્યાં સુધી એમાં ફેરફાર કરી શકાશે નહિ. ફેરફાર કરવાની સુચનાઓને ઓછામાં ઓછી બે મહીના પછી અને છ મહીનાની અંદર, ઇલાકાની કાયદા બાંધનારી મંડળી સનમુખ મુકાવી જોઈએ.

પણ જો કાયદા બાંધનારાં અને અમલમાં મેલનારા બેઉ મંડળોમાંનું એક બહુમતે એ રીતે ફેરફાર કરવાની સુચના કરે, અને તેને જો બીજું મંડળ ધ્યાનમાં ન લે અને સુચનાઓને ઊરાડી મેલે અથવા સુચનાઓમાં બીજા સુધારા મુકે, તો પહેલું મંડળ ત્રણ મહીના પછી ફરીથી તે સુચનાઓને લગતા કાયદો બહુમતે પસાર કરી બીજા મંડળની તપાસ માટે મોકલી આપશે. હવે જો બીજું મંડળ ફરી બીજીવાર પોતાની પસંદગી દેખાડે નહિ અથવા બીજા સુધારાઓ તેમાં ઉમેરે કે જે પહેલાં મંડળને પસંદ પડે નહિ, તો દેશનો હાકેમ તે સુચનાઓને લગતા કાયદાને તેની પર થયેલા સુધારાઓ સાથે અથવા વગર, પ્રાંતિક ધારા બાંધનારાં મંડળ આગળ તપાસ કરવાને મોકલી આપશે.

જો ઘણા ઇલાકાઓની પ્રાંતિક ધારા બાંધનારી મંડળીઓ, આ વિષય ઉપર રચાયેલી બીજી સામાન્ય ચુંટણી પછી, આ ફેરફાર લાવવાનાં કાયદા

માટે અહુમને પસંદગી દેખાડશે, નો દેશનો હાકેમ આ કાયદાનાં અરડાને રાખતી આગલ પરવાનગી લેવાને સાડ મુકશે.

(ખ) રાજસભાનાં કોષ્ટળી મંડળમાં કોષ્ટ એક પ્રાંતનો સમનોલ પ્રમાણુ પ્રમાણે પ્રતિનિધિઓ મોકલવાનાં હકમાં, અથવા પ્રતિનિધિઓની સંખ્યા વધતી અથવા ઓછી કરવાનાં અધિકારમાં ફેરફાર કરવાને, અને તેમજ વળી એક પ્રાંતની હદમાં અને તેને લગતા અંધારણુનાં અ દોઅસના ફેરફાર લાવવાને, પ્રાંતિક ધારા આંધનારી મંડળીનું અહુમત જોષશે: જે આ પ્રાંતિક મંડળી અહુમતે એને લગતા કાયદાનો અરડો પસંદ કરશે તોજ આ જાતનો ફેરફાર લાવી શકાશે, તે છતાં ચોક્કસ એક પ્રાંત જે પોતાનાં ઇલાકાને લગતાં અંધારણુમાં કંઈ ફેરફાર કરવાને જણાવશે, તો ઉપસા નિયમને આધારે તે ઇલાકાની ધારા આંધનારી મંડળી સભાસદોનાં મોગ લાગતી પસંદગીથી એ માટે દરાવ કરી શકશે.

દસ્તાવેજ અથવા લેખપત્રમાં ફેરફાર.

૧૨૭. નીચે જણાવેલા કાયદા પ્રમાણે દસ્તાવેજમાં ફેરફાર થઈ શકાશે.

(ક) દસ્તાવેજ ખીજનો ભાગ પહેલો, પ્રજાસત્તાક રાજ્યની રાજસભા જે પસંદ કરે, તો ધારા આંધનારી મંડળીનાં દરાવેલા કાયદાથી તે અલ્લી શકાશે.

(ખ) દસ્તાવેજ ખીજનાં ખીજ ભાગમાં રાજસભાથી ફેરફાર કરી શકાશે

દસ્તાવેજ અથવા લેખપત્ર પહેલો.

વફાદારીનાં સોગંદ.

હું—સોગંદ લેઈ જણાવું છું કે હું નીમકહલાલ રહીશ અને શહેનશાહ જયોજી પાંચમાંને અને તેવનની પછી આવનારાં કાયદેસરનાં વારસોને વફાદાર રહીશ, અને કાયદાથી રચાયેલું પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં અંધારણુને પણ વફાદાર રહીશ.

ખાતરી.

હું—ગંભીરાઈથી અને ખરાં દિલથી જાહેર કરું છું કે હું શહેનશાહ જયોજી પાંચમાંને અને કાયદેસર નેમાયેલા તેવનનાં વારસોને, તથા નિયમને અનુસાર થએલું પ્રજાસત્તાક રાજ્યઅંધારણુને નીમકહલાલ અને વફાદાર રહેવાની ખાતરી આપું છું.

દસ્તાવેજ બીજો, ભાગ પહેલો.

ચુંટણી કરવાને સાધારણ લાયકાત.

૧. દેશની સરકારનાં કોઇપણ ભાગમાં એકવીસ વર્ષનાં મનુષ્યો ચુંટણી કરવાનો હક મેળવી શકશે, અને પારકા દેશનાં મનુષ્યો જે પાંચ વર્ષ સુધી દિન દેશમાં ધરખાર કરી વસ્યા હશે તો તેઓ પણ એ હક ભોગવશે.

૨. જૂદા જૂદા વિભાગો માટે ચુંટણી કરવાની લાયકાતો.

(ક) ગામડાંની પંચાયત અથવા મંડળ.

સભાસદોની લાયકાતો.

સભામાં ચુંટણી કરનારાં.

ચુંટણી કરનારાંઓની લાયકાતો.

ગામડાંના સભામાં રહેવાશીઓ.

(ખ) તાલુકા સભા.

સભાસદોની લાયકાતો.

પચીસ વર્ષનાં અને તેનેથી વધુ ઉમ્મરનાં આદમીઓ ચુંટણી કરી શકશે.

(ક) જેઓએ શરૂઆતની કેળવણી લીધી હશે તેઓ.

(ખ) જેઓએ તેમણે વખત સુધી એકવાર પંચાયતનાં સભાસદો તરીકે કામ બજાવ્યું હશે, અને હાલમાં સભાસદો નહિ હશે તેઓ સ્વયં પંચાયતનાં સભાસદો થઇ શકશે.

ચુંટણી કરનારાંઓની લાયકાતો.

જેઓ તાલુકામાં રહેવાશીઓ તરીકે વસ્તા હશે, તેઓ નીચે જણાવ્યા પ્રમાણેની લાયકાતો ધરાવતા હશે તો ચુંટણી કરી શકશે.

(૧) ગામડાંની પંચાયતનાં હાલનાં અને આગલનાં સભાસદો.

(૨) તાલુકામાં ખેલાતી બાપા લખતાં ગ્રંથતાં આવડે તેવાં માણસો, ગામડાંનાં કારખાનામાં શીખેલાં મનુષ્યો, અથવા કારીગર વર્ગનાં લોકો.

(૩) જે માણસોની આવક મહીને દહાડે રૂપ્યા દશ હોએ અથવા એથી વધારે હોએ તે સર્વે જણો.

(૪) વર્ષ દહાડે રૂપા દશનો અથવા એથી વધારે જમીનનો જેઓ કર ભરતા હોય તે ધણીઓ.

(૫) જેઓ એક ઘેર અથવા એક ઘેરનો ભાગ ધરાવતા હોયે અને વર્ષ દહાડે રૂપા ૭ નું ભાડું આપતા હોયે એ સર્વે માણસોનો સમાવેશ થાય છે.

(ગ) ગામડાંની અથવા શહેરનાં ભાગની સમીતી.

સભાસદોની લાયકાતો.

જેઓ પચ્ચીસ વર્ષનાં હોયે અથવા એથી વધુ ઉમ્મરનાં આસામીઓ નીચે જણાવેલી લાયકાતો ધરાવતા હોયે એ સર્વે જણા.

(૧) જેઓએ શરૂઆતની કેળવણી કરતાં થોડી વધારે ખીન્ન દરજ્જાની કેળવણી લીધી હોય તે સર્વે મનુષ્યો.

(૨) આગત્તની પંચાયતનાં અને તાલુક સભાનાં સભાસદો, કે જેઓએ નક્કી કરેલી મુદત દરમ્યાન સભાસદો તરીકે કામ બજાવ્યું હોય તે અધાં માણસો સભાસદો થઈ શકશે.

ચૂંટણી કરનારાંઓની લાયકાતો.

ડીસ્ટ્રીક્ટમાં વરતાં રહીશો જેઓ નીચે પ્રમાણેની લાયકાતો ધરાવતાં હશે તે અધાં જણા.

(૧) આગલ થઈ ગયેલી પંચાયત અથવા તાલુક સભાનાં સભાસદો.

(૨) શરૂઆતની કેળવણી લીધેલાં સર્વે આદમીઓ અને ધંધા રોજગારને લગતી તાલીમ પામેલાં સંઘર્ષાં માણસો.

(૩) જે સર્વે મનુષ્યોની આવક મહીને દહાડે રૂપા પંદરની હશે અથવા એથી વધારે હશે તે અધાં જણા.

(૪) જેઓ રૂપા વીસ અથવા એથી વધારે જમીનનાં કર તરીકે આપતા હશે તે આસામીઓ.

(૫) જેઓ ઘેર અથવા ઘેરનો ભાગ ધરાવતા હશે, અને વર્ષ દહાડે રૂપા અઠાર અથવા એથી વધારે ભાડું આપતા હશે એ સર્વે મનુષ્યો, ચૂંટણીમાં ભાગ લેઈ શકશે.

કાયદા બાંધનારૂં સલાહકારી મંડળ.

સભાસદોની લાયકાતો.

(ધ) જે મનુષ્યો પચ્ચીસ વર્ષની ઉમ્મરનાં હશે, અને એથી વધારે

ઉમ્મરનાં માણસો જો નીચે જણાવેલી લાયકાતો ધરાવતાં હશે, તો તેઓ સલાસદો થઈ શકશે.

(૧) જે માણસોએ ખીજા ધોરણથી વધુ પ્રકારની ઉંચી કેળવણી લીધી હશે, અથવા ઉદ્યોગ દુનરને લગતી તાલીમ લીધી હશે તે સર્વે જણો.

(૨) જેઓએ આગલની ડીપ્લોમા સમીતીમાં અથવા શહેર સુધરાઈ ખાતામાં સલાસદો તરીકે ચોક્કસ વખત સુધી ફરજે ખમતી હશે તે બધાં માણસો.

(૩) જેઓની આવક રૂપ્યા પચ્ચીસ અથવા એથી વધુ મહીને દહાડે હરા તેઓ.

(૪) જેઓ જમીનનો કર રૂપ્યા ત્રીસ અથવા એથી વધારે ભરતા હશે તે બધા માણસો.

(૫) જેઓ એક ઘેર અથવા ઘેરનો એક ભાગ ધરાવતાં હશે, અને વર્ષ દહાડે રૂપ્યા પચ્ચાસ ભાડાનાં આપતાં હશે તે સત્રળાં જણો.

વેપાર વણજને લગતાં મહંગા અને ધંધારોજગારને લગતી મહંગીઓ અથવા કોઈ પણ જાહેર મહંગીઓનાં સલાસદો, ચુટણી કરી શકશે.

કાયદા બાંધનારી મહંગી.

સલાસદોની લાયકાતો.

(અ) પચ્ચીસ વર્ષ અને તેથી વધુ ઉમ્મરના અદમીઓ ચુટણી કરનારા થશે.

ચુટણી કરનારાંઓની લાયકાતો.

પ્રમ્લસત્તાક રાજ્યમાં વસતાં મનુષ્યો કે જેઓ નીચે જણાવેલી લાયકાતો ધરાવતાં હોય, તેઓ સત્રળાં ચુટણીમાં ભાગ લઈ શકશે.

(૧) હાલનાં અને આગળનાં ધારા મહંગીનાં સલાસદો.

(૨) વિદ્યાલયમાં શીખેલા અને ઉંચી કેળવણી પામેલા સર્વે મનુષ્યો, તથા ધંધા રોજગારની સારી તાલીમ પામેલા અદમીઓ.

(૩) જેઓની મહીને દહાડે રૂપ્યા પચ્ચાસ અથવા એથી વધારેની આવક હોય તે સર્વે જણો,

(૪) જેઓ વર્ષ દહાડે રૂપિયા પચાસ અથવા એથી વધારે જમીનનાં કર તરીકે આપતા હોય એ સઘળાં આસામીઓ.

(૫) જેઓનું એક ઘેર હોય અથવા ઘરના એક ભાગ ધરાવતા હોય, અને વર્ષ દહાડે રૂપિયા પંચોતેર ભાડાં તરીકે આપતા હોય તે સર્વે જણો સભાસદો થઈ શકશે.

(૬) વેપારી મંડળના સભાસદો, જમીનદારોની મંડળીનાં સભાસદો, વેપાર અને ધંધા રોજગારને લગતી મંડળીઓનાં તથા કોઈપણ જાહેર મંડળીનાં સભાસદો ધારા મંડળનાં સભાસદો થઈ શકશે.

(Senate) કાયદા અમલમાં મેળનાર મંડળ.

સભાસદોની લાયકાતો.

એક માણસ કે જેને ત્રીસ વર્ષ પુરાં કર્યા હશે, અને જેને ચોક્કસ પ્રકારની જાહેર ફરજો બજાવી હશે તેઓના નામો ચુંટણીનાં નામ પત્રકોમાં નેવામાં આવશે.

ચુંટણી કરનારાંઓની લાયકાતો.

કાયદા અમલમાં મેલનારી મંડળના સભાસદોની ચુંટણી કરનારાંઓ, પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં રહીશો હોવાં જોઈએ.

(૧) હાલના અને આગલ થઈ ગયેલાં ધારા મંડળનાં સભાસદો;

(૨) જાણીતી વિદ્યાર્થીઓનાં અધિકારી મંડળોનાં સભાસદો.

(૩) વેપારી મંડળીઓ, જમીનદારોનાં મંડળો, ધંધા રોજગાર અને ઉદ્યોગ હુન્નરની સંસ્થાઓ અથવા કોઈ જાહેર મંડળોની કારોબારી મંડળીના સભાસદો.

(૪) જ્યાં સુધી રાજસભા બીજે કંઈ બંદોબસ્ત કરે નહિ, ત્યાં સુધી હિન્દની સરકારનાં કાયદા મુજબ, સલાહકારી મંડળનાં ચુંટણી કરનારાંઓ માટે જે કાયદા કાનુનો હેઠળના છે, તે નિયમ પ્રમાણે જમીન અથવા આવક ઉપર કર આપવાની લાયકાતો ધરાવનારા સઘળાં મનુષ્યો ચુંટણીમાં ભાગ લઈ શકશે.

દસ્તાવેજ બીજો, ભાગ બીજો.

સભાસદોની નાલાયકાતો.

(૧) એક માણસ કે જેને લુચ્ચાઈ અથવા હલકા દોષો માટે, દંડની શિક્ષાને બદલે બાર મહીનાથી વધુ બંધીખાનાંની સજા થઈ

હોએ, તે આદમી સલાસદ થઇ શકશે નહિ પણ જે તેને મારી જલવામાં આવી હોએ અથવા શિક્ષામાથી મુક્ત કર્યો હોએ, અને ત્યાર પછી પાંચ વર્ષો વહી ગયાં હોએ તો તે માણસને પાછો ચુંટાવાને લાયકનો ગણવામાં આવશે.

(૨) જે માણસ નાદાર અથવા દેવાલયો થયો હોએ તે.

(૩) દિવાનો અથવા ઘેલો માણસ.

(૪) પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં નફા થાએ તેવો આધેધો ધરાવતો હોએ તે મનુષ્ય. સિવાય કે નીચે જણાવેલા માણસોને લાભકારક આધેધો ભોગવા હોએ એમ ધારવામાં આવશે નહિ.

(૫) પ્રજાસત્તાક રાજ્યનો અથવા ઇલાકાનો પ્રધાન.

(૬) રાજ્ય તરફથી પેન્શન અથવા જલિસ હેતો માણસ.

(૭) પ્રજાસત્તાક રાજ્યની લશ્કરી, દરિયાઇ અને હવાઇ ખાતાંની નોકરી છોડી દીધેલો માણસ, અથવા અધી પગારે નોકરી કરનારો માણસ, કે જે આખો વખત પોતાની ફરજનું જાળવવામાં રોકાયેલો નહિ હોએ તે સર્વે જણો ચુંટાવાને લાયકનાં ગણવામાં આવશે નહિ.

ચુંટણી કરનારાંઓની નાલાયકાનો.

જે માણસ કે જેને દંડની સજાને જલદી બાર મહીના અથવા તેથી વધારે વખતની અપરાધો માટે કેદની સજા થઇ હોએ, તે ચુંટણીમાં ભાગ લેઇ શકશે નહિ. જે તેને મારી જલવામાં આવી હોએ, અથવા ગુનાહોમાથી મુક્ત કરવામાં આવ્યા હોએ, અથવા તે એાજમાં એાજ એ વર્ષ આગતનો સજા ભોગવી ચુક્યો હોએ તો તેને પાછો ચુંટણીમાં મત આપવા લાયકનો માણસ ધારવામાં આવશે.

(૨) જે માણસ નાદાર થયો હોએ તે.

(૩) દીવાનું મનુષ્ય, એ સર્વે ચુંટણીમાં ભાગ લેઇ શકશે નહિ.

દસ્તાવેજ ત્રીજો.

ગામડાંની પંચાયતનો અધિકાર.

(ક) કેળવણી, મનોરંજન અને આશાયેશ, શરૂઆતની નિશાળો, ગામડાંની ઉદ્યોગશાળા, કીતાબખાતું, બાગો, કસરતશાળા, ફરવાની જગ્યાઓ, એ સર્વે ઉપર પંચાયત સત્તા રાખી શકશે.

(ખ) ધરોનાં બાંધકામ ઉપર, આરોગ્યતા માટે, રક્ષણ કરવાને, જાહેર ગંદકી સારું, તહેવારો, મેળાઓ, જાત્રાઓ, તખીઓ, દવાખાનાંઓ, જોખમ ભર્યાં અને દુ.ખકારક ધંધાઓ, રખડતાં દોરોને રાખવાની જગ્યાઓ જન્મ અને મરણનું નોંધ પત્રક, ન્યાયખાતું, શહેરમાં બંદોબસ્ત બદલવાનું ખાતું, અને જરૂર પડે તો બચાવ માટે સ્થાનિક લશ્કર, ઉપર પંચાયેત કાણુ ધરાવી શકશે.

(ગ) અર્થશાસ્ત્ર સંબંધી અને ઉદ્યોગ હુન્નરને લગતા કારભાર માટે, સામેલ થઇને ઉભી કરેલી સહાયકારી એક અને લંડારો, કુવાઓ, તલાઓ, નહેરો, ધરમાં બેસી કરવાનો ધંધારોજગાર, ખેતરોમાં પાણી પુર પાડવાને નલો, ગામડાંનાં મેળાઓ, જંગલો, અને દોરોને ચરવાની જગ્યાઓ, જનાવરોને બાંધવાની જગ્યાઓ, રસ્તાઓ અને પુલો, એ બધાં ઉપર અધિકાર રહેશે. તાલુક સભા ઉપર જણાવેલી સઘળી બાબદો ઉપર કબજો રાખવાની પંચાયેતને સત્તા આપશે, અને લોકોને ઉધ્યોગી થાયે તેવાં ખાતાંઓની દેખરેખ તે રાખશે તથા સ્થાનિક કર મુકવાની પણ પંચાયેતને અધિકાર રહેશે.

૨-તાલુક સભાની સત્તાઓ.

(ક) કેળવણી, રમતગમત, શરૂઆતને બદલે બીજી પાયરીની શાળાઓ, જુદા જુદા હુન્નરો શીખવાની નિશાળો, ખેતીવાડી, એ સર્વે માટે તાલુક સભા અધિકાર ધરાવશે.

(ખ) બચાવ—બજારો, મેળાઓ, દવાખાનાંઓ, ખીમારખાનાંઓ, વ્યવહારીક દોષો અને યુનાહો માટે ન્યાયખાતું, ગામડાંઓ વચ્ચેનાં વાંધાઓ પતાવવાને કાળે દંનસાફ કરવાને, હિડતા રોગો, ગામડાંની અને તાલુકની અને જરૂર વખતે કામ લાગે તે વાસ્તે રાખેલી પોલીસ ફોજો ઉપર અખત્યાર રાખી શકશે.

(ગ) અર્થ શાસ્ત્રને લગતો અને ઉધ્યોગ હુન્નરને લગતો કારોબાર—ભાડે આપવાને સારૂ ખેતીને લગતાં એમ્બરોનાં લંડારો, જનાવરોને રાખવાની જગ્યાઓ, તાલુકનાં ખેડુતોને જૂદી જૂદી જાતની જમીનો માટે બીયાં પૂરાં પાડવાને, ગામડાંઓ વચ્ચે રસ્તાઓ બનાવવાને, પાણી પુર પાડવાને નહેરો, લોકોને ફાયદો થાયે તેવાં ઉધ્યોગી ખાતાંઓ સ્થાપવાને, ગામડાંનો ધંધો રોજગાર વધારવાને, એ સર્વે બાબદોનો કારોબાર કરવાની સત્તા તાલુકની

સભાને ડીસ્ત્રીકટ સમીતી આપશે. ગામડાંની બેન્ક અને ભંડારોને મદદ કરવાને તાલુકાની સભા તાલુકામાં મુખ્ય બેંક અને મોટી ટ્રેડીંગો રાખશે.

ડીસ્ત્રીકટનાં શહેર સુધરાઈ ખાતાંનો અધિકાર.

(૩) (ક) કેળવણી, આસાએશ વેવાના સાંધનો તૈયાર કરવાને ચઢતી કેળવણી સારૂ વિધ્યાશાળાઓ, જમીન ખાતર, પાકને સગતી વિદ્યા ગ્રાણુવાને માટે શાળાઓ સ્થાપવાનો અધિકાર ધરાવશે.

(ખ) અચાવ—તાલુકા પોલીસનો અંદોષરત કરવાને, ડીસ્ત્રીકટમાં ખાસ જરૂર પડે તે વખતે કામ આવે તે માટે ચોક્કસ પોલીસ ફોર્જ તબ્યાર રાખવાને, મોટાં દવાખાનાઓ અને હોસ્પિટાલો, ખારાખીની તપાસ, ઉડતા રોગો અને લોકોની આરોગ્યતાની તપાસ રાખવાને, તાલુકાની સભાઓ વચ્ચેનો વાંધો મીટાડવાને, ચોક્કસ ભાગોમાં ન્યાય આપવાને ખાતાંઓ સ્થાપવાને, અને તાલુકાની ફરિયાદો સાંભળવાને ખાસ મુકરર કરેલું ન્યાય ખાતું બનાવવાનો હક રહેશે.

(ગ) અર્થ શાસ્ત્ર અને ઉધ્યોગ હુન્નરનો કારોબાર, વેપારવણુજ, ખેતી-વાડી અને ખીજી પ્રકારોનો ગામડાને લગતો સહાય, તથા સહાયકારી બેન્કો અને ભંડારોનો કારભાર કરવાની સત્તા રહેશે. ખેડુતોને અને કારીગરોને હુન્નરને લગતી ખર્ચ આપવામા આવશે, ખેતીવાડી માટે ખીયાં પુરાં પાડવાને, જંગલ ખાતું વધારવાને, રસ્તા અને પુલો બાંધવાનો કારોબાર કરવાનો હક ધરાવી શકશે. ડીસ્ત્રીકટમાં ચોક્કસ હદ સુધી કર નાંખવાનો અને નાણું ઉછીનું લેવાનો અધિકાર રહેશે, તેમજ જો જરૂર પડે તો તાલુકા સભાઓમાં પ્રાંત તરફની નાણાંની મદદ મોકલી શકશે.

ડીસ્ત્રીકટ સમીતી અથવા શહેર સુધરાઈ ખાતાંનાં હાથમાં લોકોને લાવ લઈ જવ કરવાનાં સાંધનો, રસ્તાઓ ઉપર ચતી રાખવાનો અંદોષરત કરવાનો, પાણી સંબંધે ડંકાણે પુર પાડવાનો, ખજાનો ખુલ્લાં મુકવાનો અધિકાર રહેશે. એ સંબંધોની ઉપજ ડીસ્ત્રીકટ ઉપરનો કર ઓછો કરવાને વાપરવાની સત્તા તે ધરાવી શકશે.

સલાહ આપનારાં મંડળનો અધિકાર.

૪. એક પ્રાંતનાં હાથ નીચેનાં ભાગોનું બધારણુ અને સત્તાઓ માટે, ભાગોનો આગળ સુધારો વધારો કરવાને સ્થાપેલાં ખાતાંઓ સારૂ. માર્ગોની

ગ્યતામાં વધારો લાવનારાં ખાતાં કાળે, અને આ બંધારણને અનુસાર
તાં સ્થપાયેલી બીજી સત્તાઓ માટે મંડળ કારભાર કરી શકશે.

૨. તખીબી વિદ્યા શીખવવાને વિદ્યાશાળાઓ ખનાવવાને, ધેલાં માણસોને
તની જગ્યાઓ કરવાને, તથા દવાખાનાં ઉંઘાડવાને લગતો કારોબાર
શકશે.

૩. રાજસભાએ ઉડતા રોગો માટે જે નિયમ ઘડ્યો હોય તે મુજબ
તી આરોગ્યતા સાચવવાને અને તેની નોંધ રાખવાને પગલાં ભરી શકશે.

૪. ઇલાકાતી અંદર જગ્યાએ જવાની જગ્યાઓ.

૫. ઉંચી કેળવણી માટે વિદ્યાશાળાઓ કે જ્યાં દરેક પ્રકારનું સાધારણ
વિદ્યા ફૂંનરને લગતું જાન મળી શકશે.

(ક) આ વિદ્યાશાળાઓમાં નીચે જણાવેલી બાબતોનો સમાવેશ થઈ
નહિ.

સરદારોને વાસ્તે શાળાઓ, રાજ્યને લગતી ફાજ ઉભી કરવાને તાલીમ
મારી શાળાઓ, અથવા સ્વનદી નોકરી વાસ્તેનું શિક્ષણ આપનારી
ગોનો સમાવેશ કર્યો નથી.

(ખ) આ નીચલી બાબતો માટે રાજસભા કાયદાઓ ઘડશે.

એક પ્રાંતની બહાર જે ભાગમાં એક મોટી વિદ્યાશાળા (University)
હશે, તેને સારું કારભાર કરવાની સત્તાની હદ રાજસભા આપી શકશે.

૬. (ક) પ્રાંતને લગતો કારોબાર કરવાને જાહેર ખાતાંઓની ઇમારતો,
ઇતિહાસીક યાદગારીનાં સ્થંભોની જાળવણી કરવાનો હક રહેશે. પણ
જ નાં અસલી સ્થંભો અથવા ઇમારતોની જાળવણી કરનારા કાયદાની
જે સ્થંભો ઉપર આ કાયદો લાગુ પડતો હશે, કે જેને કાયદાનાં ત્રીજા
નાં અસલનાં સચવાયેલા સ્થંભો તરીકે લેવામાં આવ્યા છે, તેઓને
કારભાર કરી શકશે નહિ. તે છતાં જે દેશનો હાકેમ, કોઈ એક
રીનાં અસલી સ્થંભ ઉપર આ કાયદો લાગુ પડતો અટકાવશે, કે જે
હિંદી ગેઝેટમાં ખબર આપવામાં આવશે, તો તે સ્થંભની જાળવણી
નો કારોબાર મંડળ કરી શકશે.

(ખ) રસ્તાઓ, પુલો, હોડીઓ, ખોદી કાઢેલા રસ્તાઓ, ભોંનાશવાડી
નથી ઉંચા બાંધેલા રસ્તાઓ, બીજાં લાવ લેખખવ કરનારાં સાંધોનો

ખનાવાને અને તૈયાર કરી તેનો નિભાવ કરવાને, સલાહકારી મંડળની સલાહથી દેશનો હકિમ દૂરમાનો આપશે.

(ગ) શહેર સુધરાઈ ખાતાનાં વિભાગને લગતી ત્રામવેઓ.

(ધ) ઇલાકાને લગતા કાયદા પ્રમાણે આગગાડીઓ અને ત્રામવેઓ ખનાવી તેનો બદોબસ્ત જાળવવાનું નક્કી કરી શકશે, અને જે આગગાડીઓ અને ત્રામવેઓને મોટી મુખ્ય લાઇનો સાથે સંબંધ હશે, તે વાસ્તે કાયદાઓ ખનાવી શકશે.

૭. પાણી પુરું પાડવું, નહેરો ખનાવવાને અને ખેતરોમાં પાણી પુરું પાડવાને, પુણાઓ અને ગટરો બંધવાને, પાણી ભરી મુકવાનો બદોબસ્ત કરી શકશે. આ વ્યવસ્થા રાજસભાના કાયદા પ્રમાણે એક ઇલાકાને બીજા કોન ભાગના સંબંધ સાથે અથવા એક પ્રાંતના અંદરનાજ કોઈ એક ભાગનાં સંબંધ ને ઘેરો પુગાડયા વગર કરવામાં આવશે.

૮. મહેસુલને લગતો કારભાર નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે થશે.

(ક) જમીનની કિંમત આંકી તેને લગતો કર ભરવાનું નક્કી કરી તેને ભેગો કરવાને, અને

(ખ) જમીનને લગતી નોંધા રાખવાને, મહેસુલ ઉપજાવવાને, જમીનની તપાસ કરાવવાને અને તેને લગતા હકેની નોંધા કરાવવાનો કારભાર કરી શકશે.

(ગ) જમીનનાં પટાઓને લગતી શરતો, જમીનદારો અને ભાડુતો વચ્ચેનો સંબંધ, ભાડું એકઠું કરવાને, અને

(ઘ) ગુચવણમાં આવી પડેલી અને ટાંચ મારેલી મિલકતો, સગીરોની સંભાળ માટે અદાલતનું રક્ષણ, અને

(ચ) જમીનની ખીલવણી તથા ખેતીવાડી વધારવાને ઉછીનું નાણું આપવાને યોજનાઓ કરી શકશે.

(છ) રાજ્યને લગતી જમીન આપવાની ગોઠવણ કરવાને, સંસ્થાનો ખનાવાને અને જમીનની મહેસુલને છુટી પાડવાને, અને

(જ) સરકારી મીલકતોની દેખરેખ રાખવાને તથા દુકાળનું સંકટ નિવારણ કરવાને વ્યવસ્થા કરી શકશે.

૧૦. ખેતીવાડીને માટે પ્રાંતને લગતી શોષખોલ કરનારી વિદ્યા શાળાઓ, ખેતીવાડીમાં સુધરેલી દપની રીતો વાપડવાને, ખેતીને લગતી

કેળવણી આપવાને, નાશ લાવનારાં જીવ જંતુઓ સામે બચાવ કરવાને અને વનસ્પતી વર્ગને લગતાં દુ.ખ દહેતિ. અટકાવ કરવાને બંદોબસ્ત કરશે, કે જેને લગતા નિયમો પ્રજાસત્તાક રાજસભા કાયદા મારફતે જાહેર કરશે.

૧૧. જનાવરો સંબંધી દુ.ખોનું ટારણ કરનારાં રથાનિક ખાતાંમાં એ બાબત વાસ્તે કેળવણી આપવામાં આવશે, અને પશુઓમાં દુ.ખોનો વધ થતો અટકાવાને, એવાં ખાતાંઓ ખોલવાની જોઈવણુ કરવાનાં કાયદાએ રાજસભા ધડશે.

૧૨. અનુક પાણીની જગ્યામાંથી માછલાં પકડવાનો હક અને તેને લગતી જોઈવણુ.

૧૩. સહાયકારી મંડળીઓ.

૧૪. એક ડીસ્ટ્રીક્ટથી વધુ જગ્યા રોકતાં જંગલો.

૧૫. રાજસભાનાં કાયદા પ્રમાણે જમીન પ્રાપ્ત કરવાને વ્યવસ્થા કરશે.

૧૬. દાડ, કેરી વસ્તુઓ અને બેહોશ કરનારી દવાઓ બનાવવાને, અથવા રાખવાને અથવા તેને બહારગામ મોકલવાને અથવા ખરીદવાને અને વેચાણ કરવાને, અને તેને લગતો પરવાનો લેવાને અને તે પર જકાત લેવાનાં નિયમો ધડવાનો બંદોબસ્ત કરી શકશે.

૧૭. ઇનસાફને માટે ઇલાકાની અંદર અદાલતોનું બંધારણ, તેનો અધિકાર, તેનો નિભાવ અને વ્યવસ્થાની રચના કરવાનો કારોબાર કરવાની સત્તા રહેશે.

૧૮. ઇલાકાનાં કાયદા સંબંધી હકીકતોની નોંધો.

૧૯. અને રાજસભાનાં કાયદા પ્રમાણે નેમાએલા સામાન્ય રાજકારો-બારીઓ, તથા સાંપવામાં આવેલા મિલ્કતોનો વહીવટ કરનાર અમલદારોની જોઈવણુ કરી શકશે.

૨૦. રાજસભાનાં કાયદા પ્રમાણે મોટી અદાલતોનાં સુકરદમાં અને કામકાજ વાસ્તેનું લવાજમ, અને તેને લગતા સરકારી કાગળો માટેનાં સ્ટેમ્પો અથવા ચિન્હોનો ભાવ અને સ્થાનિક ટીકીટો સાડ બંદોબસ્ત કરી શકશે.

૨૧. ખતો અને લેખીત દસ્તાવેજોની નોંધ લેવાને, અને,

૨૨. જન્મ, મરણ તથા લગ્નને લગતી નોંધો રાખવાની ગોઠવણુ કરશે, જે રાજસભાનાં નિયમને અનુસાર કરવામાં આવશે.

૨૩. ધર્મ અને સખાવતને માટે આપવામાં આવેલી અક્ષિસો;

૨૪. સરકારી મિલકતોમાં આવેલા ખનીજ પદાર્થની ખીજવણી કરવાને સારૂ વ્યવસ્થા કરી શકશે.

૨૫. ધંધા રોજગારની તાલીમ અને વિદ્યા હુન્નરને લગતી કેળવણી આપવાની ગોઠવણુ કરશે.

૨૬. ઉદ્યોગ હુન્નરને લગતી ખાખદો.

(ક) કારખાનાંઓ.

(ખ) મહેનત મજૂરીને લગતા વાંધાઓ પટાવવા માટે.

(ગ) ઇલેક્ટ્રીસીટી, ગેસ, વરાળ રાખવાના સંચાઓ, ધુમાડો મટાડવાનાં સાધનો મેલવવાને, મજૂર વર્ગની સુખ શાંતિ જાળવવાને, ઉદ્યોગ હુન્નરનાં ખાતાઓમાં કામદાર વર્ગની આરોગ્યના અને અકસ્માત વાસ્તે વીમો, નેઓને માટે રહેવાનાં ઠેકાણાં એ સર્વે ખાખદની વ્યવસ્થા કરવાનો હક રાજસભાનાં નિયમ અનુસાર રહેશે.

૨૭. ભંડારો અને સાહિત્ય સંચંધી લખવાનો સામાન; અને શહેરમાં આવતા અને બહાર જતા માલ માટે નેમેલા રાજસભાનાં કાયદા પ્રમાણે.

૨૮. ખોરાકી અને ખીજ વસ્તુઓમાં બેલસેલનાં નિયમો.

૨૯. માપ અને વજન તોલના લગતા કાયદાઓ રાજસભાનાં નેમી આપેલાં ધારણુ પ્રમાણે થશે.

૩૦. સલાહકારી મંડળની સલાહથી, દેશનો હાકેમ રાજસભાની સત્તા નીચેનાં બારાંઓને મોટાં બારાં તરીકે ગણશે, સિવાયે કે એ માટે કંઈ બીજા કાયદો રાજસભા કરે.

૩૧. રાજસભાએ ઇલાકાને લગતી જે ખાખદો ઠેરવી છે, તેમાં પ્રાંતને લગતા પાણીનાં ભાગો, નૌકાશાસ્ત્ર, અને વહાણોની સફર સંચંધી ખાખદોનો પણ સમાવેશ થશે

૩૨. પોલીસનાં ખાતાંમાં, રેલ્વે પોલીસ અથવા આગગાડીઓ માટે રોકાયેલી પોલીસની ફાજનો સમાવેસ થાય છે, રેલ્વે પોલીસ માટે દેશનો

હાકેમ, કારોબારી મંડળની સલાહથી, તેઓની સત્તાની હદ અને નિભાવ ખર્ચ વાસ્તે રેલ્વે ખાતામાંથી મળતા ફાળાની આખરમાં ગોઠવણુ કરશે.

૩૩. નીચે જણાવેલી જૂદી જૂદી બાબદો માટે સલાહકારી મંડળ વ્યવસ્થા કરી શકશે

(ક) સરતો અને જુગાર રમવાને વાસ્તેનાં કાયદા કાનુનો.

(ખ) જનાવરો પર ઘાટફીપણું ગુજરતુ અટકાવવાને.

(ગ) જંગલી પક્ષીઓ અને જનાવરોનું રક્ષણ કરવાને;

(ઘ) રાજસભાનાં નિયમ પ્રમાણે ઝહેરી વસ્તુઓનો કબજો.

(ચ) રાજસભાનાં કાયદા મુજબ, આખા પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં મોટર ગાડીનાં પરવાનાં ઉપર કબજો રાખવાને સાફ અને.

(છ) સીનોમેટોગ્રાફ અને નાટકો ઉપરનો કબજો, કે જે માટે કેવી જાતનાં ચિત્રો સીનોમેટોગ્રાફમાં દેખાડવાં અને કેવા નાટકો કરવા તે વાસ્તેની ફટ રાજસભા તરફથી કાયદા પ્રમાણે આપવાનો નિયમ.

૩૪. રાજસભાનાં કાયદાને અનુસાર છાપાઓ, ચોપડીઓ અને છાપખાનાંઓની સત્તાધિકારી નોંધી રાખવાનો કાયદો.

૩૫. ભેદ ભરેલાં મરણુ માટે તજવીજ કરનાર અમલદાર.

૩૬. જુદા પાડેલા ભાગો.

૩૭. રાજસભાનાં કાયદા મુજબ ગુનેહગારોની

૩૮. ટોલીઓ અને ભટકવાને લગતા નિયમો.

૩૯. રાજસભાનાં નિયમો પ્રમાણે બંધીખાનાં, ગુનેહગારોને સુધારવાની શાળાઓ અને કેદીઓનો બંદોબસ્ત. એમાં રાજ્યનાં કેદીઓનો સમાવેશ થતો નથી.

૪૦. હદ બાંધવી અને અમુક જગ્યામાં દોરો આવી જઇ શકે નહિ તેનો બંદોબસ્ત.

૪૧. ખજાનો જડવાને લગતું.

૪૨. પુસ્તકખાતાં, ગ્રાણી વિદ્યાને લગતા બગીચાઓ, જૂદા જૂદા પદાર્થોનું સંગ્રહસ્થાન માટે કાયદાઓ;

૪૩. ઇલાકાનાં સરકારી હાપખાનાંઓ.

૪૪. આ કાયદાનાં ખરડા પ્રમાણે રાજસભા અને સલાહકારી મંડળ માટે ચુંટણીનાં ધારાઓ.

૪૫. તખીઓ અને ખીજા ધંધાઓનો દરજ્જો અને લાયકાતોનાં કાયદા કાનુનો રાજસભાનાં નિયમોને આધારે થશે. ઉપર જણાવેલી સઘળી ખામદોનો બંદોબસ્ત કાયદા બાંધનાર કારોબારી મંડળ કરી શકશે.

૪૬. સરકારી ફંડો અને ઇલાકાની હાથ નીચેનાં ભાગોનાં સરકારી ખાતાંઓની આવક અને ખર્ચનો હિસાબ રાખવાને ચોપડાઓ તપાસવાનું હિસાબખાતું;

૪૭. આખા હિંદને લગતી સરકારી નોકરીઓ અને પ્રાંતોને લગતી સનદી નોકરીઓ, અને ખીજાં જાહેર ખાતાંને લગતી નોકરીઓનો કબજો રાજસભાના ધોરણ મુજબ મંડળનાં હાથમાં રહેશે.

૪૮. કોઈ પણ જાતની ઇલાકાનાં ઉપજ, કે જે માટે આગલ જણાવવામાં આવ્યું નહિ હોય તેવી આવકનો કબજો.

૪૯. ઇલાકાની આંટ અથવા પ્રતિસ્તા ઉપર ઉઘીનાં પૈસા કઢાવવાનો હક.

૫૦. ઇલાકાની કોઈપણ રાયતના માણસ ઉપર કાયદા પ્રમાણે શિક્ષાને સારું દંડ કરવો. અથવા કેદખાનાંની સજા ફરમાવવાનો હક રાજસભાનાં કાયદા પ્રમાણે રહેશે.

૫૧. ઇલાકાની અંદર કોઈપણ ખામદને ખાનગી અથવા સ્થાનિક ખટપટને સંબંધી, છે એમ દેશનો હાકેમ સલાહકારી મંડળની સલાહથી જાહેર કરી શકશે.

૫૨. ઇલાકાની સરકારને કાયદા પ્રમાણે આપવામાં આવેલી સત્તાઓ.

રાજસભાની સત્તાઓ.

૧. ઇલાકાઓની વચ્ચે અને ખીજા પારકા મુલકો સાથે વેપાર વણજ કરવાની સત્તા રહેશે.

૨. પ્રાંતો ઉપર અને પ્રાંતોને લગતા ભાગો ઉપર કર નાખવાનો અધિકાર રહેશે, પણ તે માટે પ્રાંતોની વચ્ચે ભેદ અથવા તફાવત રાખવામાં આવશે નહિ.

૩. પ્રગતિસત્તાક રાજ્યમાં તદ્વાવત રાખવા વગર માલ ઉપગ્રવવાને માટે અને દેશાવર ખાતે માલ નિકાસ કરવાને બક્ષિસે આપી શકશે.

૪. પ્રગતિસત્તાક રાજ્યની આંદ ઉપર પૈસા ઉઘીનાં લઈ શકશે.

૫. તપાલ ખાતામાં, તાર ખાતામાં ટેલીફોન ખાતામાં અને એવાં બીજાં જાહેર ખાતામાં નોકરીઓ આપી શકશે.

૬. પ્રગતિસત્તાક રાજ્યનાં કાયદાઓને અમલમાં મેલવાને અને તેનો નિભાવ ચાલુ રાખવાને, રાજ્યનાં અને ઇલાકાઓનાં બચાવ માટે દરિયાઇ, લશ્કરી અને હવાઇ ખાતાની ફોજો ઉપર કાબુ રાખી શકશે.

૭. દિવાદાંડીઓ, દરિયામાં ખડકો દેખાડવાને એવાં તરતાં મુકવાને, નિશાંણી રાખવાને; અને

૮. વાયુચક્ર અને તારાઓને લગતી આખરોમાં અને ખગોલ વિદ્યાને લગતું અવલોકન કરવાનો અધિકાર રહેશે.

૯. એંપી રોજો માટે લોકોને વહેવાર રાખ્યા વિના અમુક જગ્યાએ અટકાવી રાખવાનો હક ધરાવશે.

૧૦. નકકી કરેલી હદ ઉપરાંત દિંદી દરિયામાં માખણાં પકડવાનો હક અને,

૧૧. વસ્તીની ગણતરી અને દેશ સ્થિતિની હકીકત રાખશે.

૧૨. નાણાંનાં સિક્કાઓ પાડવાનો અને ચલણી નાણાં તથા કરજદારી ભરવાને કાયદાપુર્વક ચાલતું દેશને લગતું ચલણ કરવાનો હક ધરાવી શકશે.

૧૩. ઇલાકાને લગતી બેંકો સંબંધી કામ ઉપરાંત બીજાં બેંકો જે પ્રાંતની બહાર હોય તેને લગતું કામકાજ કરશે, પૈસા માટે કાગલની નોટો કાઢી શકશે, તથા બેંકોનું જોડાણ કરી શકશે.

૧૪. ઇલાકામાં અને પ્રાંતની હદની બહાર પણ વીમો ઉતારી શકશે.

૧૫. જોખ તોલ વાસ્તે વજન અને માપો બનાવી શકશે.

૧૬. હુડીઓ અને નાણાંની વ્યાજી ચીઠીઓ કરી શકશે.

૧૭. દેવાળું અને નાદારી માટે.

૧૮. અથો પ્રસિદ્ધ કરવાનો હક, શોધો અને નમુનાઓ અને વેપારનાં માર્કો રાખવાનો હક રહેશે.

૧૯. દેશાવરો સાથે સંબંધ અને પારકી પ્રજાનાં મનુષ્યો સાથનો વહેવાર તથા તેઓને સ્વદેશી જોવા હક આપવાનો અધિકાર.

૨૦. પારકા દેશોની કંપનીઓ, અને પ્રજાસત્તાક રાજ્યની અંદર ઉભી થયેલી વેપારી અથવા મહેસુલ વસુલ કરનારી મંડળીઓ.

૨૧. લગ્નોને લગતું.

૨૨. છુટાછેડા અને લગ્ન સંબંધી બાબતો, અને તેના સંબંધમાં મા આપનાં હકો, તથા સગીર વયેનાં બાળકોનો હવાનો અને વાતીપણું.

૨૩. અશકત અને ખુદાં માણસો માટે બક્ષિસ અથવા પેન્શન.

૨૪. આખાં પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં ઇલાકાઓની અદાવતોનો અભિપ્રાય જાણવાને, અને વ્યવહાર સંબંધી તથા દોષોને લગતા ગુનાહોની તપાસ વાસ્તે ઇનસાફ અમલમાં મેલવાનો હક રહેશે.

૨૫. આખાં પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં જાહેર કાયદાઓ, તેને લગતી નોંધો અને કાયદાઓનું બંધારણ અને ઇલાકાઓને લગતું ઇનસાફનું બંધારણ માન્ય રાખી સ્વીકાર કરવામાં આવશે.

૨૬. કોઇ એક જાત, કોમ અથવા ધર્મને લગતાં લોભા સાર, અમુક જાતનાં કાયદાઓ ધડવાની જો અગત પડે તો તેમ કરવાનો હક રહેશે.

૨૭. પરદેશમાં જઈ વસવાને અને સ્વદેશ છોડી પરદેશ જવાને તથા એક ઇલાકામાંથી બીજા ઇલાકામાં જઈ વસવાનો અધિકાર રહેશે.

૨૮. હિંદી રાજ્યોને લગતા ભાગો સાથે સંબંધ.

૨૯. રાજકારભાર સંબંધી ફરજો.

૩૦. કોઇબી ઇલાકામાંથી અથવા કોઇબી માણસ પામેથી વાજબી સરતે મિલકત લેવાને, રાજસભાને તે વાસ્તે કાયદાઓ ધડવાની સત્તા રહેશે.

૩૧. પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં દરિયાઇ અને લશ્કરી ખાતાંને લગતો સામાન એક ઠેકાણેથી બીજો ઠેકાણે લઈ જવાને માટે આગગાડીઓનો કબજો ધરાવી શકશે.

૩૨. એક ઇલાકાની પસંદગી સાથે તે ઇલાકામાં, આગગાડી માટે લોભાંની સડક નાખવાને અને તેનો વિસ્તાર લંબાવવાનો હક રહેશે.

૩૩. કોઇપણ ઇલાકાની બહાર વેપાર ઉદ્યોગને લગતા વાંધાઓ માટે મંજુરી કરાવવાનો અને લવાદી નેમવાનો અધિકાર રહેશે.

૩૪. અરીજી ઉગાડવાને અને વેચાણ માટે દેશાવર મોકલવાનો કબજો પામી શકશે.

૩૫. સરકારી ખાતાંઓ સાથે દેશમાં બનેલી અથવા પારકા મુલકમાંથી માવેલી લખવાને માટે કાગળ, સાહી કલમ એવી વસ્તુઓ અને કોડીઓ ઉપર બજારી ધરાવશે.

૩૬. પેત્રોલિયમ તેલપર અને ફાટી નીકળે તેવી ચીજોનો કબજો પામી શકશે.

૩૭. જુસ્તર વિધ્યાને લગતી, અને

૩૮. વનસ્પતિ વિધ્યાને લગતી તપાસ કરી શકશે.

૩૯. એક સત્તામાં મુકાબેલું શહેરમાં બ દોઅસ્ત જાળવવાને નેમાયશ્માં માત્રીસ ખાતાં ઉપર અધિકાર ધરાવશે.

૪૦. હથિયારો અને દારૂગોળા ઉપર કબજો રાખી શકશે

૪૧. ખાસ વિદ્યા હુન્નરને લગતી બાબતો શીખવાનો આગલ વધારો કરવાને, અને શોધખોલ ચલાવાને ચોકકસ વિદ્યાશાળાઓ રાખવાની સત્તા ધરાવી શકશે.

૪૨. ધાર્મિક કારોબાર કરી શકશે.

૪૩. દ્વિંદ દેશની યોગમ સર્વં કરી અવલોકન કરી શકશે.

૪૪. પુરાતન બાબતો શીખવાની વિદ્યા માટે, અને

૪૫. પ્રાણી વિદ્યાને લગતું અવલોકન કરવાનો હક રહેશે.

૪૬. ભારત જુમીની બધી નોકરીઓની બાબતમાં,

૪૭. રાજસભાનાં કાયદામાં આવેલી ઇલાકાને લગતી કોઇ પણ બાબતમાં કાયદો ઘડવાની સત્તા.

૪૮. ઇલાકાનાં અંદરનાં ભાગો ઉપરાંત, બીજા ભાગોમાં ફેરફાર કરવો અને તે માટે કાયદા મારફતે જાહેર કરવાનો હક ધરાવશે.

૪૯. ચોકકસ આદરસત્કાર અને રીતભાત સાચવવાને, ખેતાઓ આપવાને, હુકમો કરવાને, પહેલો હક રાખવાને, અને એક સરખો લશ્કરી પોશાક કરવાનો હક ધરાવશે.

૫૦. જ્યાં સુધી રાજસભા કંઈ બીજી જાતની વ્યવસ્થા કરે નહિ, ત્યાં સુધી આ બંધારણ પ્રમાણે કોઈ પણ આબદમાં થયેલો બ દોષસ્ત જાળવવાને.

૫૧. એક ઇલાકાની અથવા કેટલાક ઇલાકાઓની રાજકારોઆરી મંડળીઓ તરફથી, જે ફરિયાદની બાબદો રાજસભાપર ફરિયાદો લાવવાને માટે મોકલવામાં આવી હોય તે સર્વે માટે નિયમો ઘડવાનો અધિકાર રહેશે, પણ તે કાયદાઓ જે પ્રાંતો તરફથી ફરિયાદો ગઈ હોય તે પરજ લાગુ પડશે, અથવા જે પ્રાંત તેને કાયદા તરીકે સ્વિકારશે તેને તે કાયદો લાગુ પાડવામાં આવશે.

૫૨. રાજસભાનાં બંધારણ પ્રમાણે, અથવા મંડળીઓનાં બંધારણને અનુસાર, અથવા પ્રજાસત્તાક રાજ્યની સરકારનાં ધોરણ મુજબ, અથવા ઉપલી મોટી અદાલતનાં નિયમ પ્રમાણે, અથવા પ્રજાસત્તાક રાજ્યનાં કોઈપણ જાહેર ખાતાનાં બંધારણ પ્રમાણે આપવામાં આવેલી સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકશે, અને તે સત્તાનો અધિકાર ઓચિંતા પ્રસંગ વખતે ઉપયોગમાં લઈ શકશે.

દસ્તાવેજ ચોથો.

થોડા વખતને વાસ્તેનો બંદોબસ્ત.

અમુક ઉપયોગને માટે રાખી મુકેલી બેઠકો.

૧. ખાસ કોમને લગતી ચુંટણીઓ થઈ શકશે નહિ, એટલે દરેક ચુંટણી કરનાર માણસ કોઈપણ કોમનાં મનુષ્યને મત આપી શકશે, પણ ૧૯૧૯ નાં હિંદી સરકારી કાયદામાં જણાવ્યા પ્રમાણે, થોડા વખત માટે એક સાધન તરીકે યુરોપ ખંડનાં રહેવાશીઓ વાસ્તે અને મુસલમાનો માટે જે સંખ્યાની બેઠકો રાખવામાં આવી છે, તે પાંચ વર્ષો સુધી ચાલુ રહેશે; અને ત્યાર પછી ખાસ હકની બાબદમાં તપાસ કરવાને એક મંડળ અથવા કમીશન નેમાશે; જે એ માટે ચાલુ રાખવાને અથવા બેઠકો કાઢી નાખવાને અથવા એ કાયદામાં સુધારો કરવાને લગતી સૂચનાઓ ભલામણ રૂપે કરશે.

ધર્મો ઉપર અસર લાવનારા કાયદાઓ.

૨. પ્રજાની કોઈપણ જાતનાં રવાજો અને ધાર્મિક ક્રિયાઓ ઉપર જે કોઈ કાયદો અસર લાવતો હશે, કે જે કાયદો જેમાંથી એક મંડળમાં દાખલ

કરવામાં આવ્યો હશે, તે કાયદાની તપાસ લેવાને, જે મંડળે કાયદો બહુવાની બલામણુ કરી હશે તે મંડળની કમીટી ઉપર મોકલવામાં આવશે. તે કમીટીમાં, જે ધર્મની ક્રિયાઓ અને રેવાળે ઉપર કાયદાથી અસર થતી હશે, તે ધર્મનાં માણુસો સભાસદો તરીકે વધારે પ્રમાણુમાં રહેશે પણ જો એક કાયદો ઘણી કામનાં માણુસોને અથવા તેઓનાં ધાર્મિક રેવાળેને અસર કરશે, તો કમીટી અસર થયેલી દરેક કામનાં એક સરખી સંખ્યાનાં સભાસદોની બનશે. એવી કમીટી જેમ અગત પડે તેમ જીજ્ઞાની લેઈ શકશે, અને જો કમીટી નેમવા ધારેલા કાયદાની વિરૂધ્ધ લખાણુ કરશે, તો એક વર્ષ સુધી રાજસભામાં તેને લગતો કાયદો પસાર કરી શકશે નહિ.

ઉપલી મોટી અદાલતની ન્યાય આપવાની સત્તા.

૩. જ્યાં સુધી રાજસભા (૫૪) માં ભાગમાં અને (૫૨) માં ભાગમાં જજીવેલા ન્યાય આપવાને લગતા કાયદાઓમાં ફેરફાર કરે નહિ, ત્યાં સુધી અદાલતો હિંદી સરકારી કાયદા મુજબ ઇનસાફ આપવાનું ધોરણુ લાગુ પાડશે.

કાયદા અમલમાં મેલનારાં મંડળની ચુંટણીનાં

પહેલાં નામ પત્રકની રીત.

નીચે જજીવ્યા પ્રમાણુ કાયદા અમલમાં મેલનારાં મંડળની પહેલી ચુંટણી થશે.

(ક) હિન્દી સરકારી કાયદા મુજબ કાયદા આંધનારી મંડળી, મંડળનાં સભાસદોની જેટલી સામટી સંખ્યા હશે તેટલી સંખ્યાનાં સભાસદોની નેમણુંક કરશે.

(ખ) કાયદા અમલમાં મેલનારાં મંડળનાં સભાસદોની સંખ્યાનાં જીમલા પ્રમાણુ, તેટલી સંખ્યાની નેમણુંક ઇલાકાની કાયદા આંધનારી મંડળી કરશે, જે માટે દરેક ઇલાકાને ચોક્કસ સંખ્યાનાં સભાસદોને મોકલવાનો હક આપવામાં આવ્યો છે.

(ગ) ખીજા માણુસો કે જેઓ રાજકારભારી મંડળનાં (Council of State) સભાસદો હશે, તેઓ જો દેશનાં હાકેમ ઉપર પોતાની મરજી સભાસદો તરીકે ચુંટાવવાની છે, એમ લખીને જજીવશે તો તેઓનાં નામો પણ નામ પત્રકમાં સામેલ કરવામાં આવશે.

પહેલી ચુંટણી પછી સભાસદોની મુદત.

૫. દરેક પ્રાંતમાંથી સામગ્રી સંખ્યાનાં અર્ધો ભાગને (Ballot) ચીટીથી મત આપીને ચુંટી કાઢવામાં આવશે, અને ત્રણ વર્ષો સુધી એક સભાસદ મંડળીમાં કામ કરી શકશે, અને પછી તે મંડળ છોડશે. જાકીનાં સભાસદો છ વર્ષો પછી મંડળી છોડી શકશે.

સભાસદોની સંખ્યા.

૬. જૂદા જૂદા ધલાકાઓની કાયદા બાંધનારી મંડળીઓનાં સભાસદોની સંખ્યા નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે થશે.

(Senate) કાયદા અમલમાં

મેલનારૂં મંડળ.

એસામ...	૮
બેંગાલ...	૨૦
બીહાર અને ઓરીસા	૨૦
મુખ્યાલય...	૨૦
બરમા	૧૬
મધ્ય પ્રાંતો	૧૦
મદ્રાસ	૨૦
પંજાબ...	૧૬
જેડયા પ્રાંતો	૨૦

કાયદા બાંધનારૂં મંડળ.

એસામ...	૧૬
બેંગાલ...	૪૦
બીહાર અને ઓરીસા	૪૦
મુખ્યાલય...	૪૦
બરમા	૩૨
મધ્ય પ્રાંતો	૨૦
મદ્રાસ	૪૦
પંજાબ...	૩૨
જેડયા પ્રાંતો	૪૦

ધલાકાઓની કાયદા બાંધનારી મંડળીઓ.

એસામ...	૭૫	મધ્ય પ્રાંતો	૧૦૦
બેંગાલ...	૨૦૦	મદ્રાસ	૨૦૦
બીહાર અને ઓરીસા	૨૦૦	પંજાબ...	૧૫૦
મુખ્યાલય	૨૦૦	આગ્રા અને આઉધનાં જોડયા	૨૦૦
બરમા	૧૦૦	પ્રાંતો	૨૦૦

૭ દેશનો હાકેમ અને ધલાકાનાં હાકેમોનાં પગારો.

રૂપિયા દર વર્ષે.

દેશનો હાકેમને (Viceroy) ... ૨૫૬,૦૦૦

૩૧યા દર વર્ષે.

અંગાળ, મદ્રાસ, મુંબાઇ અને બ્રિટિશ પ્રાંતોનાં

દરએક હાકિમને. ૧૨૮,૦૦૦

પંજાબ, બીહાર અને ઓરીસાનો દરએક હાકિમને ૧૦૦,૦૦૦

મધ્ય પ્રાંતોનો હાકિમ ૭૨,૦૦૦

એસામનો હાકિમ ૬૬,૦૦૦

રાજ્યનાં પ્રધાનોનાં પગારો.

૮. જ્યાં સુધી રાજસભા બીજો બંદોબસ્ત કરે નહીં ત્યાં સુધી હિન્દી સરકારી કાયદા મુજબ રાજ્યનો પ્રધાનોનો દરમાથો, દેશનાં હાકિમની કારોબારી મંડળીનાં સભાસદોનાં પગારો જેટલો રહેશે.

બીજા પ્રધાનોનાં પગારો.

૯. જ્યાં સુધી કાયદા બાંધનારી મંડળી કંઈ બીજી ગોઠવણુ કરે નહિ, ત્યાં સુધી ઇલાકાનાં હિન્દી સરકારી કાયદા મુજબ, બીજા પ્રધાનોનાં પગારો ઇલાકાનાં હાકિમનાં કારોબારી મંડળનાં સભાસદોનાં પગારોની બરાબર રહેશે.

પહેલી ચુંટણી સાફ લેખ પત્રો.

રાજસભા વાસ્તેની પહેલી સામાન્ય ચુંટણી સાફ દેશના હાકિમ તરફથી લેખ પત્રો કાઢવામાં આવશે, અને ઇલાકાની કાયદા બાંધનારી મંડળીના સભાસદોની ચુંટણી માટે, ઇલાકાનાં હાકિમ તરફથી લેખ પત્રો બહાર પાડવામાં આવશે.

પ્રાંતોનાં હાથ નીચેનાં ભાગો માટે મહેસુલ.

એ માટે નીચે પ્રમાણે સૂચનાઓ લલામણુ રૂપે કરવામાં આવે છે.

(૧) એક ગામડામાં એકઠા થએલો જમીન અને પ્રાંતિક કરોને લગતો ચોક્કસ ભાગ, ખર્ચ કરવાને માટે ગામડાંની પંચાયતને આપવામાં આવે તે વાસ્તે સેંકડે એક રૂપામાંથી એક આનાનું પ્રમાણુ રાખવાનું સગવડ બધું ગણાવું જોઈએ.

(૨) એક તાલુકામાં એકઠા થએલાં ઇલાકાને લગતા બીજા કરો, અને જમીનને લગતો ખર્ચ બાદ કરતાં, બાકી રહેલી આવકમાંથી તાલુકાને સેંકડે ચોક્કસ ભાગ આપ્યા પછી, સેંકડે અમુક ભાગ તાલુકા સભાને ખર્ચ કરવાને આપવામાં આવેલો જોઈએ.

(૩) એક ડીસ્ટ્રીક્ટમાં એકઠા કીધેલા ઇલાકાને લગતા ખીજા કરો અને જમીનને લગતો ખર્ચ કર્યા પછી, ખાખી રહેલી આવકનો ડીસ્ટ્રીક્ટનાં તાલુકાને સેંકડે ચોક્કસ ભાગ આપ્યા પછી, આવકનાં અમુક ભાગને ડીસ્ટ્રીક્ટ સમીતીને ખર્ચ માટે આપવો જોઈએ.

(૪) ડીસ્ટ્રીક્ટની સરકારની પરવાનગીથી તાલુકાની અંદરની ગામડાંની પંચાયતો, ચોક્કસ હદ સુધી ઇલાકાને લગતા કરો ઉપર વધારે દર અથવા કરવેરો નાખવાને, તાલુકાને પરવાનગી આપશે.

(૫) ઇલાકાની સરકારની પરવાનગીથી તાલુકા સભાની સત્તા નીચેનાં ભાગોમાં, ચોક્કસ હદ સુધી ઇલાકાનાં અને રાજ્યનાં કરો ઉપર વધારે ભોજો અથવા વેરો નાખવાને એક ડીસ્ટ્રીક્ટને રજા આપવામાં આવશે.

(૬) ડીસ્ટ્રીક્ટની સમીતી અને શહેર સુધરાધ ખાતાનાં તાખા નીચેનાં ભાગોમાં, ચોક્કસ હદ સુધી રાજ્યને લગતા અને ઇલાકા ઉપરનાં કરવેરામાં વધારે ભોજો નાખવાને અથવા કરનો ઉમેરો કરવાને, ઇલાકાની સરકાર રજા આપી શકશે.

(૭) પ્રજાનાં ઉધોગમાં આવે એવાં અગત્યનાં કામો કરવાને, જેમકે કેળવણી આપવાને, મોટા રસ્તાઓ બનાવવાને, ઇલાકાની મહેસુલમાંથી થોડે દરજ્જે શહેર સુધરાધ ખાતાને અને ડીસ્ટ્રીક્ટ સમીતીને ઇલાકા તરફથી નાણાંની રકમનો ટેકો મલવો જોઈએ.

(૮) ગામડાંનાં લોકની મહેનતથી બનેલા કુવાઓ, તળાવો, કે જે પંચાયતનાં કબજામાં હશે, તેનો સુધારો કરવાને, ગામડાંની પંચાયતોને કરો નાખવાનો હક રહેવો જોઈએ.

(ઉપર જણાવેલી સૂચનાઓને, પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં પ્રતિાને લગતી કારોબારી મંડળીઓ, ઇલાકાનાં હાથ નીચેનાં ભાગોને લગતા કાયદાઓ મારફતે, રાજ કારભારને માટે ઉધોગમાં લેવાને કાપેશ્વ કરશે.)

Printed at the "NEW ART PRESS" 204-224, Mapla's Compound,
Bohra Bazar Street, Fort, BOMBAY.

Printed by P. C. Higgins at the "NEW ART PRESS" 204-210 Madison Street
Between Baker St. and Fort Dearborn
and
Published by Mrs. Hannah A. Tate, Editor, House
625 West Park Road, Brainerd.
